

Kontakt på sosiale medier mellom foreldre og barn under offentlig omsorg

*«Det er jo morsomt for mamma å følge
med på oss. Da ser hun at vi driver med idrett»*

HILDE A. AAMODT & SVEIN MOSSIGE

RAPPORT
NR 4/14

Kontakt på sosiale medier mellom foreldre og barn under offentlig omsorg

*«Det er jo morsomt
for mamma å følge med på oss.
Da ser hun at vi driver med idrett»*

HILDE A. AAMODT
SVEIN MOSSIGE

Finansiert med støtte fra:

Norsk institutt for forskning om
oppvekst, velferd og aldring

NOVA Rapport 4/2014

Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) er fra 1. januar 2014 et forskningsinstitutt ved Senter for velferds- og arbeidslivsforskning (SVA) på Høgskolen i Oslo og Akershus (HiOA).

Instituttet har som formål å drive forskning og utviklingsarbeid som kan bidra til økt kunnskap om sosiale forhold og endringsprosesser. Instituttet skal fokusere på problemstillinger om livsløp, levekår og livskvalitet, samt velferds-samfunnets tiltak og tjenester.

© Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA),
Høgskolen i Oslo og Akershus (HiOA) 2014

ISBN (trykt utgave) 978-82-7894-498-1

ISBN (elektronisk utgave) 978-82-7894-499-8

ISSN 0808-5013 (trykt)

ISSN 1893-9503 (online)

Illustrasjonsfoto: © colourbox.no
Illustrasjon: Gustav Vigeland. Motiver i smijernsport © Vigeland museet/Bono 2014
Desktop: Torhild Sager
Trykk: Allkopi

Henvendelser vedrørende publikasjoner kan rettes til:

Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring
Munthesgt. 29 · Postboks 3223 Elisenberg · 0208 Oslo

Telefon: 22 54 12 00

Nettadresse: www.hioa.no/nova

Forord

Denne rapporten er en studie av kontakt via sosiale medier mellom foreldre og barn under omsorg. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) har gjennomført studien på oppdrag av Redd Barna og Landsforeningen for barnevernsbarn (LfB). Prosjektet har pågått i perioden november 2013 til mars 2014. Rapporten er finansiert med støtte fra ExtraStiftelsen.

Redd Barna og LfB har det siste året mottatt enkelthenvendelser fra fosterforeldre og ansatte ved barneverninstitusjoner om foreldre som tar kontakt med barnet sitt gjennom sosiale medier, og som på den måten tilegner seg en mer omfattende kontakt med barnet enn hva samværsavtalen tilsier. For mange omsorgsgivere bidrar denne kontakten til usikkerhet og bekymring. Bekymringen er knyttet til at kontakten foregår ut over de rammer for samvær som i utgangspunktet er bestemt.

Dette er et tema som i svært liten grad har vært belyst gjennom forskning på en systematisk måte. Vi er glad for å få anledning til å bidra til at dette skjer gjennom denne eksplorerende undersøkelsen.

Vi vil takke våre informanter, ungdommer, foreldre, fosterforeldre, miljøarbeidere, rådgivere ved fosterhjemstjenesten og ansatte i barnevernet som har bidratt til viktig kunnskap, og som har vist oss at dette er et tema som har mange flere sider enn de bekymringer som var foranledningen for undersøkelsen.

Under hele arbeidsprosessen med rapporten har vi hatt et fruktbart samarbeid og en meget god og åpen dialog med Kaja Hegg i Redd Barna. Under utarbeidelsen av rapporten fikk vi mange nyttige innspill fra forsker Kirsten Danielsen ved NOVA.

Oslo, mars 2014

Hilde Aamodt & Svein Mossige.

Innhold

Sammendrag	7
1 Innledning	11
1.1 Begrepsdefinering	13
2 Noen teoretiske og empiriske perspektiv	14
2.1 Internett og sosiale medier	14
2.2 Negative oppvekstbetingelser og sårbarhet	18
2.3 Samvær	20
2.4 Hvem bestemmer samvær?	21
2.5 Effekter av barns samvær med foreldre etter omsorgsovertakelse	23
3 Metodologi	27
3.1 Data og utvalg	28
3.2 Analyse	29
4 Sosiale mediers muligheter	31
4.1 Skaper ro i barnets hverdag	31
4.2 Kontakt som erstatning for samvær	32
4.3 Kontinuitet	33
4.4 Tilgang på viktig informasjon	34
4.5 Mer kontakt gir bedre samvær	36
4.6 Ulike medier gir ulik kontakt	37
4.7 Samvær generelt	38
4.8 Kontakt med søsken og annen familie	40
4.9 Oppsummering	42
5 Sosiale mediers utfordringer	43
5.1 Barna blir deltagere i foreldrenes gode og dårlige perioder	44
5.2 Sosiale medier som pressmiddel	47
5.3 Vanskelig for barna å avvise foreldre	47
5.4 Når kontakten gjør at barnet ikke kan slå seg til ro	48
5.5 Når fosterforeldre, eller barna selv legger ut bilder eller sensitiv informasjon	49
5.6 Vanskelig å beskytte barnet	49
5.7 Oppsummering	50
6 Håndtering	53
6.1 Barnets beste	55
6.2 Savner ikke flere regler eller retningslinjer	56
6.3 Hvem bør vurdere kontakten?	58
6.4 Samtaler med barn	60
6.5 Samarbeid med foreldre	65
6.6 Oppsummering	71

7 Avsluttende diskusjon	73
7.1 Press fra foreldre gjennom sosiale medier	74
7.2 Hyppigere kontakt med foreldre og annen familie	75
7.3 Nødvendigheten av et godt foreldresamarbeid	76
7.4 Behov for mer kunnskap på feltet.....	78
Summary	79
Referanser	81
Vedlegg	87

Sammendrag

Formålet med dette prosjektet har vært å få mer kunnskap om kontakten gjennom sosiale medier mellom barn under offentlig omsorg og deres foreldre. Vi har vært opptatt av å få svar på hvilke muligheter en slik kontakt gir, men også hvilke utfordringer dette kan skape. I tillegg var vi opptatt av hvordan foreldre, barn, fosterforeldre, miljøpersonell og barnevernets saksbehandlere forholder seg til denne kontakten.

De sentrale problemstillingene i prosjektet har vært:

- hvilket lovverk, retningslinjer eller rammer regulerer kontakten mellom barn og foreldre gjennom sosiale medier?
- hvilke muligheter skaper kontakten gjennom sosiale medier for foreldre og barn under omsorg?
- hvilke utfordringer skaper kontakten gjennom sosiale medier for foreldre og barn under omsorg?
- hvilken betydning har kontakten mellom barn og foreldre gjennom sosiale medier for barna, foreldrene, fosterforeldrene, miljøpersonalet og saksbehandlere i barneverntjenesten?
- hvordan forholder barn, foreldre, fosterforeldre, saksbehandlere, og miljøarbeidere seg til de mulighetene og utfordringene kontakten mellom barn og foreldre gjennom sosiale medier gir?

Data og utvalg

Studien baserer seg på kvalitative intervju med enkeltinformanter, samt fokusgruppe-intervju. Det er gjennomført enkeltintervjuer med en ungdom i fosterhjem, et tidligere barnevernsbarn, fostermor, mor og to representanter fra fosterhjemsforeningen. I tillegg er det utført fokusgruppeintervju med seks ungdom, ti saksbehandlere i barneverntjenesten, tre miljøarbeidere og en fosterhjemsveileder, hvor alle er tilknyttet institusjon, samt syv foreldre og en bestemor. Foreldrene er alle mødre. I alt er det gjennomført seks enkeltintervju og fire fokusgruppeintervjuer. Totalt er det 34 informanter.

Prosjektets tre hovedfunn

Med sosiale medier har foreldre anledning til å utøve et kontinuerlig press overfor barnet. Ikke alle foreldre klarer å se hvordan de belaster barna med egne vansker og klarer derfor ikke å beskytte barna mot å bli både emosjonelt og konkret innblandet i disse. Flere av informantene beskriver hvordan dette skaper så mye uro for barnet at barnet ikke klarer å knytte tilhørighet til en ny omsorgsbasis, og hvordan dette kan hindre barnets muligheter til utvikling og tilknytning til nye omsorgspersoner. Slik det blir beskrevet, kan den stadige negative kontakten gjennom sosiale medier bidra til at plasseringen av barnet mislykkes.

Mange av mødrene formidler at de trenger å lære hvordan de skal opptre på nettet. De erkjenner at de ofte skriver uten å tenke på at barnet faktisk leser det de skriver, og langt mindre tenker de på hvordan barnet kan reagere på tekstene de skriver.

Også for foreldre og fosterforeldre skaper kontakt gjennom sosiale medier utfordringer. Blant annet trekkes det frem at mange fosterforeldre ønsker å legge ut bilder av fosterbarna på nettet, og hvordan dette kan oppleves krenkende av mange foreldre.

Det andre hovedtema som trer frem er hvordan kontakt gjennom sosiale medier kan gjøre hverdagen mer håndterlig for barn som bor i fosterhjem eller på institusjon. Den utvidede kontakten sosiale medier gir muligheter til, beskrives å gjøre tilpasningen til et nytt hjem enklere for barnet. Blant annet trekkes det frem hvordan kontakten gir barnet mulighet til å ha hyppigere kontakt med sine foreldre på en måte som ikke var mulig tidligere. En anledning mange barn benytter seg av. Det beskrives hvordan mange på forhånd ikke ville tenkt at det var bra med mer samvær for barnet, men hvor de i ettertid, har sett hvordan den utvidede kontakten var med å skape ro og hjelpe barnet til å mestre en ellers vanskelig tilværelse.

Det siste fremtredende funnet er hvordan samarbeid med foreldre blir avgjørende for å kunne beskytte og skjerme barnet der det er nødvendig. Når kontakten gjennom sosiale medier vanskelig lar seg kontrollere og regulere blir et godt foreldresamarbeid avgjørende for hvordan kontakten gjennom sosiale medier påvirker barnets hverdagsliv. I de situasjonene hvor kontakten ble

ansett som negativ for barnet, beskrives foreldresamarbeid som den beste og kanskje eneste reelle løsningen for å kunne beskytte barnet.

De aller fleste informantene ga uttrykk for at barneverntjenesten ikke jobber nok med å få til et godt foreldresamarbeid.

Behov for mer kunnskap på feltet

I praksis er det ikke mulig å regulere eller kontrollere den kontakten barn og foreldre har gjennom sosiale medier. Verken for barneverntjenesten, fosterforeldre eller miljøpersonalet. Heller ikke om det foreligger et vedtak fra fylkesnemnda vil det i praksis være mulig å regulere kontakten på tvers av hva barn og foreldre ønsker. Dersom barn og foreldre ønsker å ha kontakt med hverandre, vil de alltid kunne finne muligheter gjennom sosiale medier til å oppnå dette. Dette tvinger frem et enda større behov for samarbeid med foreldre. Et behov alle rundt barnet må forholde seg til, men kanskje et behov barneverntjenesten i særlig grad må arbeide med og ta ansvar for.

I dag reguleres samvær mellom barn og foreldre når det fattes vedtak om omsorgsovertagelse. Når sosiale medier skaper muligheter for utvidet kontakt mellom barnet og foreldre, kan en spørre seg hva man regulerer når man avtalefester samvær mellom barn og foreldre. Det å legge til rette for gode samværsordninger krever at man også tar stilling til, og er klar over kontakten som skjer via sosiale medier.

Dette prosjektet har gitt oss kunnskap på et felt vi vet lite om fra før. Våre funn har bidratt til å løfte frem nyanser og gitt oss nye problemstillinger å utforske. Blant annet vet vi lite om hvordan kontakt og samhandling på nettet påvirker barns selvfølelse og selvbilde – deres identitet. Samtidig er det viktig å se på hvordan det oppleves for barn å ikke ha kontakt med foreldre, når det av ulike årsaker ikke lar seg gjøre å ha kontakt. Vi ser frem til å delta på flere forsknings- og utviklingsprosjekter for å bidra til mer kunnskap på dette feltet.

1 Innledning

Redd Barna og Landsforeningen for Barnevernsbarn ønsker å sette digital kontakt mellom foreldre og barn under omsorg på dagsorden. Dette gjelder barn hvor det kan være restriksjoner knyttet til omfang og kontakt med foreldrene. På den måten har sosiale medier betydning for barn under offentlig omsorg på en særlig måte.

Det overordnede målet med prosjektet er å tematisere hvilken betydning kontakten med foreldre gjennom sosiale medier kan ha for barn som er under omsorg. Hvilke utfordringer skaper dette for den unge, for foreldre, fosterforeldrene, miljøpersonell og for saksbehandlere i barnevernet? På den annen side er det også spørsmål om barn og foreldres tilgang til kontakt åpner for noen muligheter og betydninger vi i for liten grad har kunnskap om. Prosjektet håper å bidra med kunnskap om hvordan barneverntjenesten, fosterforeldre, miljøarbeidere, foreldre og barn kan forholde seg og håndtere utfordringer og muligheter knyttet til sosiale medier på en måte som tjener det enkelte barn.

Redd Barna og Landsforeningen for Barnevernsbarn (LfB) har det siste året mottatt enkelthenvendelser fra fosterforeldre og ansatte ved barneverninstitusjoner om foreldre som tar kontakt med barnet sitt gjennom sosiale medier, og som på den måten tilegner seg en mer omfattende kontakt med barnet enn hva samværsavtalen tilsier. For mange omsorgsgivere bidrar denne kontakten til usikkerhet og bekymring. Bekymringene dreier seg om denne kontakten kan være uheldig for barnet, og det blir reist spørsmål om hvilke utfordringer denne kontakten eventuelt skaper for barnet. Blant annet er man bekymret for om kontakt via sosiale medier reaktiverer negative samhandlingsmønstre mellom barnet og barnets biologiske foreldre og som kanskje var noe av bakgrunnen for omsorgsovertakelsen.

Kan en slik kontakt skape problemer for barnet og barnets nye omsorgsgivere? Eller kan det tenkes at en slik kontakt kan være positiv for de involverte aktørene? Helt sikkert er det at kontakt via sosiale medier er vanskelig og kanskje til og med umulig å regulere.

I tilfeller hvor Fylkesnemnda etter innstilling fra barnevernet gjør vedtak om at foreldre mister omsorgen for sine barn, tas det også beslutninger som

regulerer kontakten mellom barnet og dets biologiske foreldre. Det bestemmes hvordan kontakten skal foregå og hvor ofte den skal finne sted. Vedtaket som regulerer form og omfang av kontakten gjøres på grunnlag av vurderinger av hva som er godt for barnet. Når sosiale medier skaper muligheter for (utvidet) kontakt mellom barnet og dets biologiske foreldre, kan dette gjøre reguleringer av kontakten vanskelig eller til og med ta bort noe av grunnlaget for å opprettholde en regulert kontakt.

Mange barn under omsorg har begrenset samvær med sine biologiske foreldre. Det kan være samvær en gang i måneden, det kan være fire ganger i året, eller ingen kontakt. Felles for de ulike formene er at de utgår fra en nedtegnet samværsavtale. Ikke sjelden er det også knyttet restriksjoner til telefonkontakten mellom barn og foreldre. Utgangspunktet for kontakten mellom foreldre og barn er fylkesnemndas vedtak som alltid vil være et minimumssamvær. Barneverntjenesten kan altså øke samværet dersom man finner det hensiktsmessig.

Kontakt gjennom sosiale medier er ikke omfattet av det avtalefestede samværet og kan derfor gi foreldre og barn muligheter til kontakt de ellers ikke ville hatt. Det åpner for en utvidet og langt hyppigere kontakt enn hva som tidligere har vært aktuelt. Disse mulighetene må vi forholde oss til. Det gjelder uavhengig av om man tenker kontakt gjennom sosiale medier først og fremst som et gode, eller om man i hovedsak ser problemer knyttet til denne kontakten og utfordringer med å håndtere disse.

I denne studien vil vi utforske denne formen for kontakt mellom barn og foreldre. Det er en kontakt vi i liten grad kjenner virkningen av (NOU 2012:5). Vi har vært opptatt av hvilke muligheter en slik utvidet kontakt gir, men også hvilke utfordringer en slik kontakt kan skape. Både for det enkelte barn, for barnets biologiske foreldre, dets fosterforeldre og for saksbehandlere i barnevernet. Vi har etterspurt deres erfaringer, fortellinger, refleksjoner og måter de håndterer og forholder seg til denne type kontakt.

Dette er et uutforsket område. Samtidig foreligger det mye forskningsbasert kunnskap om vanlige barn og unges bruk av internett og sosiale medier (Hinduja & Patchin 2008), om disse grupper utsatthet for mobbing via sosiale medier (Hinduja & Patchin 2013), og om ungdommers utsatthet for seksuelle krenkelser via nettet (Ybarra & Mitchell 2007). Denne forskningen

kan bidra med kunnskap som kan være relevant for å belyse temaet for denne undersøkelsen. Derfor vil vi gjennomgå noe av den kunnskapen som forskning om barn, internett og sosiale medier har bidratt med.

Barn som barnevernet har overtatt omsorgen for kan ha erfaringer fra egen oppvekst og fra tidligere samspill med biologiske foreldre som kan skape vansker med å regulere avstand og nærhet til andre personer. Barnets reguleringsvansker kan være knyttet til foreldrenes manglende sensitivitet overfor barnets psykologiske tilstand og behov (Goldsmith 2007). En utfordring knyttet til internett og sosiale medier som interaktive kommunikasjonskanaler, kan være at man noen ganger kan komme til å slippe den som tar kontakt via disse kanalene «over dørterskelen» i tilfeller hvor man burde ha vært mer tilbakeholden med å åpne for nærmere kontakt. For barn i barnevernet kan dette tenkes å være en særlig utfordring nettopp fordi de kan ha vansker med å regulere avstand og nærhet i kontakt med andre.

1.1 Begrepsdefinerings

FORELDRE

Vi bruker betegnelsen foreldre på barnets biologiske opprinnelsesforeldre som barnet har flyttet fra.

SOSIALE MEDIER

Sosiale medier omfatter sms, telefon, facebook, snap-chatt, instagram, msn, twitter, skype og lignende.

2 Noen teoretiske og empiriske perspektiv

2.1 Internett og sosiale medier

Internett og ulike sosiale medier er blitt en viktig kilde for kunnskapstilegnelse og ikke minst for etablering og opprettholdelse av vennskaps- og nettverksrelasjoner for de fleste barn og unge (Peter, Valkenburg, Peter & Schoten 2006). Andelen barn og unge som har tilgang til internett har økt kraftig i løpet av det siste ti-året. Senere beregninger fra Norge viser at 98 prosent av norske barn mellom 9 og 16 år har tilgang til internett hjemme. Nesten like mange (93 prosent) bruker internett hver dag eller noen dager i uka, og 75 prosent bruker sosiale nettsteder som facebook minst noen ganger i uka (Medietilsynet 2012). Bruken av sosiale nettsteder som facebook indikerer at mye av den virksomheten som unge har på internett er av interaktiv karakter.

Den hyppige og omfattende bruken av internett og sosiale medier blant barn og unge gjør at disse blir tilgjengelige for hverandre og for dem som ellers måtte ønske å ha kontakt med barn. Medietilsynets undersøkelse fra 2012 av barn og ungdoms nettbruk viser at det å delta i nettsamfunn av ulike slag er blitt veldig populært (s. 40). Tre av fire barn bruker sosiale nettsteder flere ganger i uka. Facebook er det sosiale nettstedet som oftest blir brukt.

Det finnes norske og internasjonale nettsamfunn hvor internettbrukere oppretter en profil og kommuniserer med andre medlemmer. Innenfor disse nettstammene dannes det sosiale nettverk med allerede innloggede medlemmer og med nye vervede medlemmer. Slike nettsamfunn kan til dels være flyktige fenomener. Det som var populært i går kan være nedlagt i dag.

Det å ha en profil i ett nettsamfunn innebærer at man er tilgjengelig for andre som befinner seg innenfor samme nettsamfunn, og det er stort sett enkelt å bli medlem av nettsamfunnet. Å kunne være tilgjengelig for andre og at andre er tilgjengelig for en selv, er noe av hensikten med et nettsamfunn. Det å eksponere seg selv for andre samt å være del av nettsamfunn med en form for gjensidig tilgjengelighet, er antakelig det som gjør at det å dele informasjon er blitt en viktig del av mange barn og ungdommers vanlige liv i dag. Teknologien gir muligheter for å se og å bli sett og denne internettteknologien er en integrert del av de unges sosiale liv. Å stille seg utenfor disse

mulighetene fortøner seg for mange unge – og voksne – som en uaktuell problemstilling. Det kan innebære at man ekskluderer seg fra å ta del i kontakt og informasjon om hva som foregår i ens eget nettverk av venner og jevnaldrende og dermed fra et sosialt fellesskap. Internett er blitt en viktig arena for sosial samhandling mellom barn, mellom ungdom og til en viss grad mellom disse og deres familie: «Through e-mail, chat rooms, instant messaging, newsgroups, and other means, people are sharing aspects of their daily lives, talking about interests with likeminded others, and keeping in touch with family and friends» (McKenna, Green & Gleason 2002:9).

Studier har vist at mye av kontakten mellom unge på internett finner sted mellom unge som også møtes sosialt i «ansikt-til-ansikt»-situasjoner utenom nettet. Kontakten via nettet skjer ikke løsrevet, men bidrar til å bekrefte og befeste det sosiale nettverket av jevnaldrende som de unge er en del av (Dunkels 2007).

Denne fremstillingen av hvordan internett fungerer for ungdommer står til dels i kontrast til det bildet som ble tegnet da ulike kommunikasjons-teknologier som e-mail og chatt-rooms ble introdusert i første halvdel av 90-tallet. Her antok man at internett ville medføre at ungdommer utviklet overfladiske relasjoner til fremmede som ikke ville være særlige gunstige for dem (Valkenburg & Peter 2009:1).

Etter hvert som ungdommers bruk av internett er blitt mer og mer vanlig, ser man heller at online kommunikasjon både stimulerer til sosial kontakt via nettet og også annen form for sosial kontakt (Valkenburg & Peter 2007). Men manglende sosial kontakt i forhold til andre barn og unge kan i liten grad kompenseres for gjennom kontakt via nettet. Det er heller slik at kontakten via nettet styrker den sosiale kontakten som de unge allerede har. Også her gjelder Matteus prinsippet om at de som har, får mer, og de som ikke har, får mindre (The rich-get-richer hypothesis, Valkenburg & Peters 2009).

Det foreligger etter hvert mye forskning som synes å bekrefte at kommunikasjon på nettet stimulerer til å avdekke intim og personlig informasjon om seg selv (Valkenburg & Peter 2009). Den positive effekten som aktivitet på internett synes å ha på omfang og kvalitet av sosial kontakt, blir delvis forklart ved at denne kommunikasjonen skjer uten at den påvirkes av visuelle, auditive og kontekstuelle forhold i den forstand at de kommuniserende ikke blir styrt

av tanker om hvordan andre ser dem. En konsekvens av dette er at de kommuniserende blir mindre forbeholdne i sin kommunikasjon og føler seg friere til å formidle eller avsløre intim informasjon om seg selv.

En konsekvens av formidling av intim informasjon om seg selv på nettet synes å være knyttet til etablering av nære vennskap. I vanlige «ansikt-til-ansikt»-relasjoner har det vist seg at det å fortelle intime ting om seg selv, har vært knyttet til utvikling og forsterkning av nærhet og kvalitet i vennskapsbånd mellom ungdom (McNelles & Connolly 1999). En tilsvarende sammenheng ser vi finner sted via internett. Selve mediet synes å stimulere de unge til å avdekke intim informasjon om seg selv. Denne sammenhengen er kanskje særlig tydelig når kontakten finner sted på nettet. Selv når folk samhandler med hverandre på ganske «offenlige» steder på internett, men gjør dette mens de er i sin private sfære i hjemmet, så har de en tendens til å føle at det de formidler er et privat anliggende (Bargh & McKenna 2004).

Et spørsmål som reiser seg, er hvorfor sosiale medier synes å ha en slik effekt i retning av en sterkere grad av intimisering i informasjonsutvekslingen? Et svar kan være knyttet til det foregående poenget, nemlig at vi oppfatter det vi formidler fra privatsfæren, fra vår hjemmesituasjon, som noe privat uavhengig av innhold. En annen mulig forklaring kan være at sosiale medier kan ha en dobbel effekt i form av at de på den ene siden inviterer til utveksling av intim informasjon, og samtidig skaper en betraktende avstand mellom de kommuniserende og det de kommuniserer om. Dette i motsetning til en vanlig «ansikt-til-ansikt»-kommunikasjon der det ikke er så lett å unndra seg hva man har til hensikt å formidle og hvordan man formidler seg til den andre.

Men det betyr ikke at kontakten via internett og å delta i et nettsamfunn ikke kan være knyttet til potensielle problemer eller utfordringer. Gjennom mediets «invitasjon» til å formidle intim informasjon kan man også sette seg i en sårbar posisjon i forhold til andre som kan være fristet til å utnytte dette. Noen brukere har opplevd mobbing, trakassering og seksuelle tilnærmelser når de har opprettet en profil på nettstedet (Hindjua & Patchin 2013).

Sosiale medier baserer seg på en teknologi som gir muligheter for at den som trenger seg på kan gjøre dette anonymt eller fordekt som en annen. Dette kan skape muligheter for at mottakeren av en henvendelse om sosial kontakt kan misopfatte henvendelsen og tillegge den en mer positiv betydning enn

det kan være grunnlag for. Samtidig kan avsender lettere skjule sine mulige negative hensikter enn i «ansikt-til-ansikt»-relasjoner. Teknologien bidrar til et fravær av visuelle, auditive og kontekstuelle kjennetegn som i en ansikt-til-ansikt situasjon kan gi grunnlag for skepsis og forbehold i kommunikasjonen. Dette kan skape betingelser for en eller annen form for utnytting av den unge.

De sosiale mediene kan for noen individer under noen omstendigheter gjøre det vanskeligere å regulere avstand og nærhet til andre personer. Siden man kan være uvitende om den andres hensikter med kontakten, slipper man kanskje noen folk som oppsøker en over dørterskelen der hvor man under andre omstendigheter kanskje ikke hadde gjort dette.

Der hvor et individ ofte eller vanligvis kan ha problemer med å regulere avstand og nærhet til andre, er det grunn til å anta at sårbarheten for å slippe folk med uønskede hensikter inn i sitt liv er større enn der hvor det ikke foreligger slike problemer. Noen barn som er under barnevernets omsorg strever med å finne det som for dem er en riktig balanse mellom avstand og nærhet i forhold til sine foreldre. Et spørsmål det kan være grunn til å stille, er om kontakten mellom disse barna og deres foreldre i noen tilfeller kan forstyrre etableringen av en slik balanse.

Har man først gitt seg til kjenne på nettet er det vanskelig å unndra seg ulike former for oppmerksomhet fra andre, uansett hvordan denne oppmerksomheten var ment eller hvordan den blir oppfattet av mottakeren. Det kan være grunn til å understreke at farene som unge utsettes for via internett utvilsomt har vært overdrevet i visse sammenhenger. Men samtidig ser vi også at noen ungdommer når de først har gjort seg tilgjengelige på nettet blir utsatt for plagsom og til dels aggressiv atferd fra andre unge gjennom såkalt «cyberbullying» som gjerne defineres som «willful and repeated harm inflicted through the use of computers, cell phones and other electronic devices» (Hindjua & Patchin 2009).

Det kan se ut som om de som er sårbare for å bli gjenstand for «cyberbullying» er de samme som også utsettes for plagsom og negativ oppmerksomhet fra andre jevnaldrende utenfor nettet (Hindjua & Patchin 2008). I en norsk studie av omfang og effekter av vold og seksuelle overgrep blant ungdom, fant vi i tråd med dette at en dårlig relasjon til egne foreldre fremsto som en risikofaktor for å bli utsatt for seksuelle krenkelser på nettet (Suseg et al. 2008: 89).

2.2 Negative oppvekstbetingelser og sårbarhet

Noen av barna som barnevernet har overtatt omsorgen for, har hatt mange negative og til dels traumatiske erfaringer med egne foreldre gjennom deler av oppveksten. Disse erfaringene kan gi psykiske vansker som angst, depresjon og mer ekstroverte reaksjoner som uro, atferdsvansker, mv. (Turner, Finkel & Ormod, 2006; Gilbert, Wisdom, Browne, Fergusson, Webb & Janson 2009). Alvorlig omsorgssvikt i sped- og småbarnsalderen kan også føre til at barnet utvikler tilknytningsforstyrrelser. Kvaliteten på barns tilknytning til «betydningsfulle andre» kan predikere barns utvikling på en rekke områder som sosial tilpasning, emosjonell, kognitiv og atferdsmessig fungering (Mennen & Keefe 2005).

Barn utvikler en tilknytning til enhver nær omsorgsperson, uavhengig av kvaliteten på denne omsorgen. Også barn som påføres tidlig skade for eksempel gjennom eksponering for vold, overgrep eller andre former for omsorgssvikt, knyttes til den personen som er ansvarlig for denne sviktende omsorgen. Tilknytningen kan få ulike utforminger som ambivalens, avhengighet, angst og skyldfølelse som skaper bånd til overgriper (Mossige et al. 2005).

Tilknytningsteori gir oss grunn til å anta at barn utvikler indre modeller som styrer deres tanker, følelser og atferd basert på tidlige relasjonserfaringer med betydningsfulle andre (Rutter, Kreppner & Sonuga-Barke 2009). Disse modellene synes å vedvare over tid. Modellen kan omfatte forestillinger om at barnet eller ungdommen ikke kan ha tillit til seg selv og/eller andre og en usikkerhet på egen evne til å avgjøre hvem de kan ha tillit til. Når en slik modell er etablert kan enhver ny erfaring med tillitsbrudd bidra til å forsterke denne forestillingen.

Fra terapeutiske møter med barn preget av slike negative forventningsmodeller er det en gjennomgående erfaring at det skal mye til før barnet våger å ta til seg andre og mer positive forestillinger om hva de kan forvente seg i møter med andre, og det skal lite til av erfaringer som tas som bekreftelser på deres negative forestillinger om hvordan de selv eller andre kan være (Fonagy & Target 1998).

Barn som har utviklet en trygg tilknytning vil utvikle interne arbeidsmodeller hvor omsorgspersonen oppfattes som stabil, tilgjengelig og omsorgsfull. Dette dreier seg om mentale representasjoner som tjener som perseptuelle

filtre som barnet tolker sine erfaringer i forhold til de sosiale omgivelsene gjennom (Mennen & O'Keefe, 2005:580).

For barn som barnevernet har overtatt omsorgen for, kan det tenkes at slike ervervede modeller kan bidra til at ukontrollerte møter eller kontakt via sosiale medier kan aktivere disse modellene og vekke til live følelser som usikkerhet og utrygghet i møter med tidligere nære omsorgspersoner som har sviktet i sin omsorg for barnet. Barn som har opplevd alvorlig omsorgssvikt i en tidlig fase av livet vil gjerne ha utviklet et dårlig selvbilde med økt risiko for å få emosjonelle, atferdsmessige og relasjonelle problemer (Kim & Cicchetti 2004), med muligheter for at møter med en tidligere omsorgsperson via sosiale medier kan aktivere noen av disse problemene.

Men vi kan også tenke oss at hvis barnet har utviklet en større trygghet på seg selv og til andre trygge voksne i den nye omsorgssituasjonen, så vil kontakten med foreldre via sosiale medier ikke ha negative konsekvenser for barnet. Kanskje kan den endog være positiv fordi kontakten gir barnet mulighet til å utforske og reflektere over sider ved forholdet til sine foreldre gjennom en «avstandsbetraktning» som internettmediet gir rom for. Men dette forutsetter at barnet gjennom sosiale medier møtes av foreldre som er åpne for og villige til å forholde seg til det den unge måtte formidle av tanker og følelser. Det kreves med andre ord en viss evne til mentalisering hos den forelderen for å kunne møte barnet. Når noen foreldre har mistet omsorgen for sitt barn, kan en grunn til dette være en sviktende evne til mentalisering (Slade et al., 2005; Sroufe 2005).

Som vist innledningsvis, ser det ut for at sosiale medier stimulerer aktørene til å formidle intime opplysninger om seg selv til mottakeren. Der som den unge via sosiale medier involveres i tema som den voksne forelderen bør ordne opp i selv, uavhengig av den unge, kan den unge påføres ansvar for å forholde seg til problemstillinger som tilhører den voksne.

Når et barn er plassert ut av hjemmet, for eksempel hos fosterforeldre, vil et sentralt tema være om barnet får anledning til å etablere og utvikle gode relasjoner til de nye voksne omsorgspersonene. Det er ikke, så vidt vi kjenner til, gjort forskning på hva slags effekt slik samhandling via nettet kan ha på barn. Derimot kjenner vi til studier som har dokumentert at negativ feedback fra venner via nettet kan påvirke den unges selvbilde på negative måter

(Valkenburg, Peter & Schouten 2006). En kan spørre seg om en møysommelig ervervet evne til å regulere avstand og nærhet til andre personer på hensiktsmessige måter, står i fare for å bli skadet av foreldre dersom disse på grenseløse måter involverer barnet i egne vansker i livet? Kan denne kontakten med foreldre true etableringen av trygge tilknytningsformer mellom barnet og dets fosterforeldre?

Dette er spørsmål som vi ønsker å utforske i denne studien. Studien har et eksplorerende preg og svarene studien eventuelt gir oss må tolkes med forsiktighet.

2.3 Samvær

I barnevernloven av 1992/93 fikk forholdet mellom barn og foreldre etter en flytting enda større oppmerksomhet. Samvær ble lovfestet og det ble bestemt at dersom samvær skal innskrenkes skal det behandles i fylkesnemnda (Bunkholdt 2002). Forskning hadde da vist at regelmessige samvær mellom fosterbarn og foreldre ga mer vellykkede plasseringer i form av større stabilitet og bedre planlagte tilbakeføringer (ibid.). Dette var en av grunnene til at vi fikk det biologiske prinsipp som en forutsetning i loven (ibid:13). Barnevernloven bygger på foreldrenes grunnleggende ansvar og plikt til å ivareta sine barn (Haugli 2002). Dette er i samsvar med artikkel 8 i Den europeiske menneskerettskonvensjonen om retten til respekt for familielivet (Haugli i Backe-Hansen 2003). Også artikkel 9 i FNs barnekonvensjon hvor staten skal garantere at barn ikke blir skilt fra sine foreldre mot sin vilje, kan knyttes til det biologiske prinsipp (Backe-Hansen 2003). Videre gis det biologiske prinsipp avgjørende vekt i St.meld. nr. 40 (2001–2002). For drøfting av det biologiske prinsipp, se blant annet Bunkholdt (2002, 2003), Skivenes (2003), Backe-Hansen (2003), Sandbæk (2003), Haugli (2002) Fossum (2012) og Bunkholdt (2013).

Bunkholdt er opptatt av hvordan en god samværsordning tar hensyn til barnets behov for både relasjonell kontinuitet og relasjonell stabilitet. Relasjonell kontinuitet handler om å tilby barnet en sammenhengende livshistorie hvor barnet har de samme nære menneskene rundt seg gjennom hele oppveksten. Å sikre kontinuitet i våre liv handler både om å kjenne vårt opphav, altså røttene våre, vite hvor vi kommer fra og føle at livet har en sammenheng.

Å bryte kontinuiteten er risikabelt, både for vår identitetsutvikling og for vår daglige fungering, skriver hun (ibid:2002.).

Relasjonell stabilitet er knyttet til omsorgspersonenes sensibilitet og kapasitet til å møte barnets emosjonelle signaler og anerkjenne disse. Det handler om barnets behov for forutsigbarhet i møte med viktig andre. Barnets uttrykk skal besvares, forstås og aksepteres på en måte som skaper trygghet for barnet (ibid.) Det handler om hvordan barnet utvikles i samspill med viktige andre og hvordan dette samspillet har avgjørende betydning for barnets utvikling (Stern 2007). Dermed er den relasjonelle stabiliteten like risikabel å bryte som den relasjonelle kontinuiteten. Begge deler har betydning for hvordan barnet utvikler seg. I det vi flytter et barn fratar vi det den mest naturlige måten å oppnå relasjonell kontinuitet. Blir barnet værende i en uholdbar omsorgssituasjon fratras det sin relasjonelle stabilitet (Bunkholdt 2002).

Utvikling hos barn er en aktiv og dynamisk prosess hvor det er viktig for et gunstig utviklingsforløp at barnets omsorgsmiljø er sensitivt og responsivt i forhold til barnets endrede behov over tid (Smith 2010:31). Behovet for kontinuitet må balanseres mot behovet for et godt nok omsorgsmiljø. Et omsorgsmiljø preget av for eksempel vold eller overgrep vil uansett ikke fremstå som forutsigbart og gir derfor heller ingen relasjonell kontinuitet. Vedvarende inkonsistent og utrygg og forvirret foreldreatferd vil kunne føre til betydelige vansker hos barnet. Hvis dette er utgangspunktet for kontakten mellom barn og foreldre via sosiale medier, er det en viss risiko for at den kan bli en stressfaktor i barnets liv og skape vansker for dets psykososiale utvikling.

2.4 Hvem bestemmer samvær?

Ved frivillige plasseringer etter bvl. §§ 4-4 femte ledd eller 4-6 første ledd har foreldre og barn rett til samvær med hverandre. Ofte vil foreldre og barnevern sammen avtale omfang av samvær. Dersom det er uenighet kan ikke barneverntjenesten avgjøre hyppigheten av samværet eller nekte foreldrene samvær. Imidlertid vil barneverntjenesten i praksis ofte gå i dialog med foreldrene og argumentere for den samværsformen som man mener er bra for barnet for så å komme til enighet med foreldrene. Ved frivillige plasseringer er ofte spørsmålet om samvær drøftet før plasseringen og det foreligger gjerne et samarbeid.

Også ved plasseringer etter bvl. §§ 4-24 og 4-25 har barn og foreldre rett til samvær med hverandre (Ofstad & Skar, 4-19 første ledd, kommentarutgaven).

Plasseringer etter bvl. § 4-6 andre ledd gir ikke foreldre nødvendigvis adgang til samvær med barnet. Dersom foreldre ikke skal ha samvær, kan det treffes midlertidig vedtak om dette etter bvl. § 4-6 tredje ledd, jfr. § 4-19. Det kan også treffes midlertidig vedtak om samværsrett etter bvl. § 4-9, etter et midlertidig vedtak om plassering av barn jfr. § 4-8.

Når barnevernet overtar omsorgen for et barn etter bvl. § 4-12 skal fylkesnemnda ta stilling til og avgjøre omfang av samvær, og også hvorvidt barnet skal ha samvær med foreldrene.

Det er barneverntjenesten som forbereder sak til fylkesnemnda om spørsmål om samvær. Når barneverntjenesten i sitt saksfremlegg til fylkesnemnda gjør sin vurdering av omfang av samvær, vil denne være forankret i en «barnets beste vurdering» etter bvl. § 4-1. Imidlertid legger loven rammer ved å si at foreldre og barn som utgangspunkt har rett til samvær med hverandre etter en omsorgsovertakelse, jfr. bvl. § 4-19. I loven heter det at barn og foreldre har, hvis ikke annet er bestemt, rett til samvær med hverandre. Også i barnekonvensjonen er det nedfelt hvordan barn som er adskilt fra sine foreldre, har rett til å opprettholde en personlig, direkte og regelmessig kontakt med foreldrene, dersom dette er til barnets beste (jfr. Artikkel 9, nr.3).

Barnets utvidede familie, det vil si andre enn barnets foreldre, har ikke krav på samvær med barnet, men kan likevel gis samværsrett av fylkesnemnda. Fylkesnemnda kan innvilge samvær under forutsetning av tilsyn under samværet av hensynet til barnet.

Retten til samvær blir i mange saker behandlet knapt, og det kan være vanskelig å se hvilke konkrete vurderinger retten har gjort (NOU 2012:5). Videre kan det synes som at svært ulike saker og situasjonsbeskrivelser gir tilnærmet samme resultat i forhold til samvær. Ofte tilkjennes barn og foreldre samvær fire til seks ganger i året (ibid.). Det har vært drøftet hvorvidt det bør utarbeides flere retningslinjer for omfang av samvær. For eksempel hvorvidt det bør være en standard på fire timer hver fjerde uke, med mindre hensynet til barnet taler klart imot. Andre har vært kritiske til dette fordi man ønsker at samværs spørsmålet må bero på individuelle vurderinger knyttet til det enkelte konkrete barn (ibid.). Argumentet mot er altså at man risikerer å ikke kunne

gjøre konkrete skjønnsutøvelser med basis i det enkelte barnets beste. Det er likevel grunn til å spørre seg hvorvidt det gjøres konkrete individuelle skjønns-vurderinger når så mange barn og foreldre tilkjennes det samme antallet samvær.

Søsken har ingen samværsrett slik ordningen er i dag. Imidlertid har det vært reist spørsmål om dette bør innføres (NOU 2012:5).

Fylkesnemnda kan ta stilling til hvorvidt det kan være, og eventuell grad av, telefonkontakt mellom barn og foreldre. Med mindre fylkesnemnda eller domstolene har vedtatt begrensninger med hensyn til telefonkontakt mellom barn og foreldrene, har foreldrene i utgangspunktet ubegrenset rett til slik kontakt (NOU 2012:5). Vi er ikke kjent med at fylkesnemnda, eller barneverntjenesten i sine saksfremlegg, har tatt stilling til samvær eller kontakt gjennom andre sosiale medier. Heller ikke i vårt materiale blir det meldt om dette. Omfang og betydning av kontakt mellom foreldre og barn under omsorg gjennom sosiale medier, er ikke kjent (NOU 2012:5).

Ofte er spørsmål om samvær etter en omsorgsovertakelse gjenstand for konflikt og uenighet. Til tross for at foreldre ikke kan ha omsorgen for barnet, vil mange foreldre være opptatt av å være foreldre på den måten de kan, og ha et ønske om å se barnet jevnlig. På den måten vil de kunne opprettholde deler av sitt foreldreskap. Det er derfor viktig at fylkesnemnda vier tilstrekkelig oppmerksomhet til spørsmålet om samvær (BLD veileder 05/09), og at det gjøres individuelle vurderinger hvor både formålet med samværet, innholdet og omfang gjøres rede for og begrunnes (NOU 2012:5). Ved valg av plasseringssted etter en omsorgsovertagelse, jfr. bvl. § 4-15, skal det tas hensyn til hvorvidt det er muligheter for samvær.

2.5 Effekter av barns samvær med foreldre etter omsorgsovertakelse

At foreldre og barn hører sammen har en sterk og universell verdi i vårt samfunn (Havik 2008:58). Derav følger at barns rett til samvær med sine foreldre etter en omsorgsovertagelse blir sett som en egenverdi for barnet og er forankret i det biologiske prinsipp. BLD uttrykker at det er barnets beste å holde god kontakt med foreldre, også etter en plassering (Ot.prp. nr. 76 (2005–2006)). Forskingen om hvilken effekt samvær med foreldre har for risikoen for utilsiktede flyttinger fra fosterhjem, er imidlertid tvetydig (Backe-

Hansen 2009). En litteratur studie (Sinclair 2004) konkluderer med at kontakt av dårlig kvalitet predikerte utilsiktede flyttinger blant barn som hadde vært plassert i mindre enn ett år. Moyers, Farmer & Lipscombe (2006) konkluderte i en studie av 68 fosterhjem at kontakten med foreldre var problematisk for flertallet av ungdommene og at kontakten også hadde stor betydning for om plasseringen var stabil eller ikke. De to refererte studiene er gjort i en engelsk kontekst og det kan være grunn til å spørre om resultatene kan overføres til en norsk sammenheng. En svensk undersøkelse (Sallnäs, Vinnerljung & Westermark 2004) identifiserte en rekke forhold som kan ha betydning for at fosterhjems plasseringer bryter sammen. Funnene her lar seg kanskje lettere overføre til norske forhold. Et funn var at avstanden mellom foreldrehjem og fosterhjem synes å ha en effekt. Hvis barnet plasseres i kort avstand fra foreldrehjemmet (mindre enn 100 km) så øker risikoen for sammenbrudd i fosterhjemmet. En mulig forklaring kan være at større avstand har en modererende effekt på akutte konflikter som fører til at den unge forkaster fosterhjemmet.

Hvordan kontakten mellom barn og dets foreldre vurderes, er også avhengig av hvem som gjør vurderingen. Det er gjennomgående at foreldre opplever å ha for lite og for sjelden kontakt med sine barn etter en omsorgsovertagelse (NOU 2012:5.). Ofte vil spørsmålet om samvær være kilde til konflikt (ibid.). Samværet som bestemmes skal ta utgangspunkt i barnets behov og tilrettelegges slik at det fungerer godt for barnet. Det betyr at samværet skal organiseres på en måte som passer barnets hverdag (ibid.). Men ofte kan barnets behov synes uklart både for barnet selv og for omsorgspersonene rundt, noe som kan føre til at partene har ulikt syn på samværsbehovet. I en norsk studie som bl.a. så på hvordan det er å være fosterforeldre (Backe-Hansen, Havik & Grønningssæter 2013), ble fosterforeldre spurt om hvilke tiltak (av 12 forhåndsdefinerte) som ville være til mest hjelp for dem. Blant tiltakene ble «Mindre samvær mellom barnet og foreldre» nevnt som viktig av flere fosterforeldre. En forklaring på dette som forfatterne nevner, er «at samvær også kan være belastende og hemme separasjon og utvikling» (s. 171). Det som det synes å foreligge en slags enighet om er at det foreligger lite kunnskap om hvilke samværsordninger som er til det beste for det enkelte barn etter en omsorgsovertagelse. Sannsynligvis er det slik at samvær har ulik effekt for ulike barn i

ulike situasjoner (Quinton et al. 1997 i Havik 2008). Dermed blir det vanskelig å knytte vurderinger om samværs- og kontaktordninger til eksisterende forskning (Bunkholdt & Sandbæk 2008), noe som gjør bestemmelser om konkrete samværsordninger i forhold til det enkelte barn ekstra krevende.

Fordi det er knyttet mye tvil og usikkerhet rundt spørsmålet, kan man lett komme til å ta beslutninger i den ene eller andre retning uten å ta høyde for hva som er mest hensiktsmessig ut fra de individuelle forutsetninger i den konkrete og individuelle saken.

Når barnevernet foretar sin innstilling til samvær vil vurderingene være preget av avveininger mellom «kontinuitet i omsorgen» og «stabil og god voksenkontakt» (Havik 2008). På den ene siden skal barnets brudd med foreldrene gjøres så skånsomt som mulig, på den andre siden er det grunnleggende at barnet får en stabil og god omsorg. Barnet har både behov for forutsigbarhet i form av å beholde sin identitet og tilhørighet til sin familie, samtidig som grunnlaget for at barnet har måttet flytte ofte vil handle om at omsorgen ikke var god nok. Dermed kan en være redd for at hyppige samvær medfører at barnet blir ytterligere eksponert for den dårlige omsorgen de flyttet fra (ibid.). Imidlertid kan en tenke at de ulike hensyn ikke trenger å stå mot hverandre. Plasserte barn har alle et behov for trygge voksne som de kan knytte seg til i sin nye omsorgssituasjon, uavhengig av plasseringens lengde. Samtidig kan det også tenkes å være gunstig for mange plasserte barn å få beholde tilknytning og tilhørighet til foreldre og søsken (Haugland 2009).

Spørsmålet om samvær vil handle om hvordan en kan ivareta barnets behov for både kontakt med viktige foreldre og annen familie, samtidig som dette ikke går på bekostning av barnets behov for ro og muligheten til å knytte seg til nye «betydningsfulle andre». I svært alvorlige saker vil imidlertid de ulike hensyn kunne stå mot hverandre. Der kontinuiteten bidrar til å holde barnet fast i en dårlig og ustabil omsorgssituasjon vil det ikke alltid være mulig å ivareta denne gjennom samvær med foreldre (Haugli & Havik 2010). Hvis kontakten mellom barnet og dets foreldre via sosiale medier skaper usikkerhet hos fosterforeldre med hensyn til hvor stabil eller varig plasseringen av fosterbarnet er, kan dette ha betydning for hvor mye fosterforeldrene investerer av seg selv i dette barnet med betydning for den emosjonelle og relasjonelle kvaliteten mellom barn og fosterforeldre (Bates & Dozier, 2002; Ackerman & Dozier 2005).

3 Metodologi

Det teoretiske perspektivet vi møter materialet med vil legge føringer for hva vi ser og hvordan vi forstår det vi ser. Det stiller krav om å kunne redegjøre for de perspektivene og begrepene vi anvender i vår forståelse av materialet. I tillegg fordres det at vi er bevisste på hvordan vi som forskere kan styres av bestemte kunnskapsinteresser som påvirker vår forståelse av empirien. Vi er dessuten klar over at det å forske på eget felt pålegger oss en særlig bevissthet om nærhet og avstand til studieobjektet. Neumann & Neumann skriver at den optimale relasjon mellom forsker og forskningsobjekt ikke er størst mulig avstand, men tvert imot nok nærhet til å sortere, samtidig som en ivaretar nok avstand til at en har en analytisk distanse (Neumann/Neumann 2012:93).

Prosjektet har et overordnet poststrukturalistisk perspektiv, eller det Mik-Meyer og Järvinen definerer som et interaksjonistisk perspektiv (2005). I denne sammenhengen innebærer det at vi erkjenner vårt ståsted i forhold til at virkeligheten og meningsproduksjonen skapes og produseres gjennom sosial interaksjon. I møtet mellom oss og våre informanter vil vi sammen være medskapere av den kunnskapen som produseres.

Dataene i prosjektet er utviklet gjennom intervjuer med våre informanter. Individuelle intervjuer og fokusgruppeintervjuer (Flick 2002:112). Intervjuene er gjennomført ved at forskeren har introdusert problemstillinger til drøfting, samtidig som forskeren hele tiden har forsøkt å stille oppfølgende spørsmål, kommet med innspill, og andre perspektiver for å utfordre eller utvide det informantene forteller. Gjennom forskerens og informantenes svar og refleksjoner i møte med hverandre er det forsøkt å skape dialog. På den måten blir kunnskapen noe som skapes og produseres, mer enn et ferdigtenkt produkt som hentes ut fra informantene. Dermed må kunnskapen som utvikles forstås som flertydig og kontekstavhengig, men også forankret i den konkrete sosiale interaksjon (ibid.). Også etter at materialet foreligger vil vi som forskere gjennom å velge teori, sitater og temaer, være med å legge føringer for hvilken fortelling som fortelles. Dermed skapes ikke bare kunnskapen i møte med våre informanter, men selve fremstillingen, ja, hvordan vi fremstiller prosjektet, får betydning for hvilken kunnskap som utvikles. Kunnskapen som

presenteres må dermed sies også å være en del av en sosial konstruksjon hvor selve formidlingen av funn blir en avgjørende del av forskningsprosjektet (Kvale 1997:189).

Ved fokusgruppeintervjuer intervjuer man en liten gruppe individer, gjerne fem til seks personer, om et bestemt tema som det er grunn til å anta at disse kan ha ulike erfaringer om. En fordel ved å bruke fokusgruppeintervjuer er at deltakernes eventuelle forskjellige erfaringer kan bidra til å belyse emnet fra forskjellige perspektiver. Man kan også få frem om gruppens medlemmer kan ha et sammenfallende syn på erfaringer de har gjort seg på et bestemt område. Samtalene og diskusjonene man kan få i fokusgrupper kan også samsvare bedre med hvordan meninger om et tema kommer til uttrykk og blir endret i det vanlige livet.

De sentrale problemstillingene i prosjektet er:

- hvilket lovverk, retningslinjer eller rammer regulerer kontakten mellom barn og foreldre gjennom sosiale medier?
- hvilke muligheter skaper kontakten gjennom sosiale medier for foreldre og barn under omsorg?
- hvilke utfordringer skaper kontakten gjennom sosiale medier for foreldre og barn under omsorg?
- hvilken betydning har kontakten mellom barn og foreldre gjennom sosiale medier for barna, foreldrene, fosterforeldrene, miljøpersonalet og saksbehandlere i barneverntjenesten?
- hvordan forholder barn, foreldre, fosterforeldre, saksbehandlere, og miljøarbeidere seg til de mulighetene og utfordringene kontakten mellom barn og foreldre gjennom sosiale medier gir?

3.1 Data og utvalg

Studien baserer seg på kvalitative intervju med enkeltinformanter, samt fokusgruppe-intervju. Det er gjennomført enkeltintervjuer med en ungdom i fosterhjem, et tidligere barnevernsbarn, fostermor, mor og to representanter fra fosterhjemsforeningen. I tillegg er det utført fokusgruppeintervju med seks ungdom, ti saksbehandlere i barneverntjenesten, tre miljøarbeidere og en fosterhjemsveileder hvor alle er tilknyttet institusjon, samt syv foreldre og en

bestemor. Foreldrene er alle mødre. Dermed er det gjennomført seks enkeltintervju og fire fokusgruppeintervju. Totalt er det 34 informanter.

Vi har tatt direkte kontakt med barneverntjenester, institusjoner, og foreninger for å rekruttere informanter.

Før intervjuene ble det utarbeidet intervjuguide i forhold til hvilke tema vi ønsket å få belyst. Blant annet hvilke muligheter og utfordringer kontakt gjennom sosiale medier skaper for det enkelte barn og andre involverte, og også hvordan barnet og de rundt barnet håndterer dette. Underveis i intervjuene ble ytterligere temaer lagt til. Blant annet handlet dette om rammer og lovverk for regulering av kontakt, betydningen av kontakt med søsken og den utvidede familie, samt betydningen av kontakt mellom barn og foreldre.

Intervjuene varte fra en til to timer. Alle intervjuene, med unntak av ett, ble tatt opp på diktafon.

3.2 Analyse

Ved å velge hvilke tema som fikk særlig plass under intervjuene og ved nedtegningen av det informantene fortalte, ga vi noen føringer for videre analyse (Kvale 2005). På bakgrunn av notater fra intervjuene ble teksten ryddet og skrevet mer utførlig ut. Der notatene bar preg av ikke å ha fått med alt, eller det var uklart hva som var forsøkt formidlet, ble diktafonen brukt som hjelpemiddel. Intervjuene ble deretter kategorisert etter tema, plassert, og flere tema ble lagt til. I arbeidet med materialet har vi vært opptatte av våre forhåndskategoriserte temaer, men vi har også vært på jakt etter tematikk og perspektiver vi tidligere ikke hadde tenkt på. Hele veien har vi forsøkt å være så empirinære som mulig ved at våre fortolkninger og analyser hele tiden er søkt og forankret i prosjektets empiri. Beskrivelsene som er gitt av informantene er gjengitt så detaljert som mulig, og sitatene er kontrollert for feil gjennom avspilling av diktafon. Informantenes refleksjoner og perspektiv er søkt forstått i sin sammenheng, og har ikke blitt løsrevet sin kontekst. Vi har vært opptatt av å la ulike perspektiver komme til uttrykk og også forfølge ulike perspektiv. De ulike beskrivelsene og tolkningene er hele veien blitt drøftet slik at våre fortolkninger er gjort til gjenstand for en intersubjektiv forståelse.

4 Sosiale mediers muligheter

Samvær gjennom sosiale medier lar seg vanskelig regulere. Informantene beskriver hvordan denne kontaktformen er blitt en realitet særlig for større barn. Ingen av informantene tenker det er mulig å forhindre slik kontakt ved å forby den, selv om noen hadde ønsket dette. Det vil alltid finnes muligheter til å opprettholde kontakten ved for eksempel lage seg falske profiler eller ha kontakt i det skjulte. Dermed vil det for de større barna alltid finnes mulighet for mer kontakt med foreldrene enn det kanskje barneverntjenesten eller andre rundt barnet tenker er bra. Også barnet selv kan synes det er vanskelig å forholde seg til mulighetene som sosiale medier åpner for. Dette gir eldre barn og foreldre en potensiell mulighet til kontakt, utenfor barneverntjenesten og omsorgsgiveres kontroll og viten. Som vi skal se representerer denne kontakten muligheter, men også utfordringer. Det er svært ulikt hvordan dette håndteres av de som er rundt barnet. I dette kapitlet vil vi ta for oss mulighetene en slik kontakt gir. I kapittel 5 gjør vi rede for utfordringene, mens kapittel 6 tar for seg hvordan mulighetene og utfordringene håndteres. I kapittel 7 kommer en avsluttende diskusjon.

4.1 Skaper ro i barnets hverdag

Flere av informantene erfarer hvordan kontakten gjennom sosiale medier har betydning for barnet i hverdagen, og hvordan denne kontakten gjør hverdagen mer håndterlig for barnet. Den utvidede kontakten bidrar til å skape ro og gjøre tilpasningen til et nytt hjem enklere for barnet. En fostermor til to barn forteller om hvordan barna, når det nærmer seg to måneder fra forrige samvær, begynner å mase om å snakke med mamma. Hun beskriver hvordan barna blir urolige, og hvordan det å snakke med mamma på telefonen gjør at barna samler seg. Telefonsamtalen dekker et behov som gjør at barna igjen kan konsentrere seg om egen hverdag. Disse barna har behov for mer kontakt med foreldrene enn samværet kan dekke, sier fostermor;

«De har behov for mer kontakt med foreldrene enn det som ble bestemt i fylkesnemnda. For oss har kontakt gjennom sosiale medier skapt en avgjørende forskjell. Det er det ikke tvil om.»

Fostermoren beskriver hvordan barna, til tross for at de kom fra omfattende omsorgssvikt, og til tross for at barna bærer med seg vonde erfaringer, likevel har hatt behov for mer kontakt med foreldrene.

«Likevel ser jeg betydningen av kontakten. Hvordan uroen setter seg når det går for lang tid, gleden over å snakke, og roen etterpå. Etter samtalen med mammaen er de på en måte klar igjen. Klare til å fortsette hverdagslivet.»

Her er det tydelig hvordan barna formidler et behov for mer kontakt, og hvordan fostermoren forsøker å møte dette, men hvor kontakten likevel er kontrollert. Fordi barna føler seg frie til å uttrykke sitt savn, og fostermor ikke føler seg truet av dette, men heller forsøker å møte barnas uttrykk, har muligheten til kontakt gjennom sosiale medier skapt ro og trygghet for barna. Fostermoren beskriver også hvordan denne kontakten ble en hjelp for henne. Ved å legge til rette for en kontakt de ellers ikke ville hatt mulighet for, følte hun seg i stand til å gi barna det de trengte og ba om. Fordi hun kunne handle ut fra barnas behov, følte hun seg bekreftet og mestrende i forhold til den oppgaven hun hadde som fostermor. Gjennom sosiale medier fikk fostermor et verktøy til å håndtere hverdagen når barna ble urolige.

4.2 Kontakt som erstatning for samvær

Sosiale medier kan gi barnet mulighet til selv å regulere kontakten med foreldrene; en mulighet de ellers ikke ville hatt tilgang til. Blant ungdommene trekkes det frem hvordan kontakt gjennom sosiale medier blir særlig viktig dersom de opplever å se foreldrene sjeldent. Der barna opplever at de ser foreldrene tilstrekkelig og jevnlig, bruker barna sosiale medier kun til å gi korte beskjeder. Dermed uttrykker ungdommene at kontakt gjennom sosiale medier blir særlig viktig for de barna som opplever å se foreldrene lite.

«Bruker det mest til å avtale tider og gi beskjeder jeg. Siden vi har samvær jevnlig så trenger vi ikke snakke så mye på facebook.»

Ungdom

«Jeg ser mamma en gang i måneden. Da er det ikke så viktig med facebook. Hadde jeg sett henne fire ganger i året, som før, hadde det ikke gått.»

Ungdom

Ungdommene over gir uttrykk for at den vanlige ansikt-til-ansikt kontakten fungerer bra nok. Kontakten via sosiale medier dekker her andre og mer praktiske funksjoner. Begge utsagnene formidler at det er behovene til ungdommen som styrer hvilken kontakt de har med foreldrene via sosiale medier.

4.3 Kontinuitet

Noen av ungdommene gir uttrykk for hvordan kontakten med foreldrene blir viktig for å bevare familiebånd. Det er bånd ungdommene tror vil strekke seg lengre inn i fremtiden enn de båndene de har til fosterforeldrene. Sosiale medier gir en mulighet til å ivareta disse båndene.

«Det er jo viktig. Å ha kontakt. Fosterhjem – det varer ikke hele livet. Det gjør biologisk familie.»

Ungdom

Det samme perspektivet på varigheten av de ulike relasjoner og dens betydning for bånd og tilknytning kommer også til uttrykk i følgende utsagn:

«Fordi når vi er 18, da er det ut av fosterfamilien. Og hvem er der da? Jo det er mamma. Derfor er det viktig å ha kontakt. Og på facebook kan vi ha den naturlige kontakten.»

Der hvor den fysiske avstanden blir stor, kan sosiale medier med sine «skype»-muligheter gi rom for å opprettholde og ivareta en kontakt som ellers ville ha vært vanskelig.

«Mamma er så mye i utlandet. Da «skyper» vi. Det hadde ikke gått uten. Det hadde jeg ikke klart.»

Ungdom

I saker hvor det foreligger vedtak fra fylkesnemnda om ikke samvær, forteller informantene at samvær likevel kan skje digitalt.

«Mor er borte, gutten er ikke på samvær, så det blir den face kontakten som er. Vi følger med og har det som tema, men det er den kontakten de har. Vi kan ikke nekte det, og hvorfor gjøre det på en måte?»

Saksbehandler

Saksbehandler har åpenbart flere tanker i hodet: Her er det en gutt som ellers ikke har noen kontakt med sin mor. Likevel vurderer saksbehandler at det kan være verdifullt å opprettholde en kontakt via sosiale medier. Samtidig skjer ikke kontakten uten at saksbehandler «følger med». Det at saksbehandler «har det som tema» må innebærer at saksbehandler reflekterer over hvordan denne kontakten arter seg, enten sammen med andre saksbehandlere og/eller sammen med ungdommen selv.

«Har en annen sak hvor gutten savner mamma. Han har ikke samvær og vet at han har fått to søsken. Han fikk se mors profil og bilde av søsknene. Det betydde veldig mye for han. Å se dem på facebook»

Saksbehandler

Barnet synes her å ha flere ubesvarte spørsmål om sin relasjon til biologisk mor. Å se morens facebook profil ga ham noen svar som syntes å være verdifulle for ham. Ut fra hva saksbehandler forteller, synes det som om denne gutten har snakket med saksbehandleren både om spørsmålene og svarene som facebook ga. Det å få mulighet for barnet til å bringe sine erfaringer fra «møtene» med moren inn i åpne samtaler med en lyttende voksen, var avgjørende for den forståelse barnet har av møtene.

4.4 Tilgang på viktig informasjon

Sosiale medier skaper muligheter for informasjon barna ellers ikke har tilgang til. Uten at det nødvendigvis er direkte kontakt, kan barna kanskje indirekte få svar på spørsmål de lurer på.

«Mor er rusmisbruker, så den eneste kontakten er at jenta følger med på morens profil. Det er gjennom facebook, og jenta ser at det går bra med moren på en måte. I perioder forsvinner moren. Likevel ser vi at det for denne jenta er bra. Hun ser at det går bra med moren, uten at de har samvær. Det skaper ro. For denne jenta er det positivt.»

Saksbehandler

Det kan være viktig for barn å vite hvordan det går med foreldrene, uten at de selv verken ønsker eller trenger å møte foreldrene direkte gjennom samvær. Her representerer sosiale medier en avstandskontakt som informantene opplever som positiv. Også ungdommene forteller hvordan sosiale medier gir dem en mulighet til å få informasjon om hvordan det går med foreldrene, og hvor viktig dette er for dem. Samtidig som de tenker det er viktig for foreldrene å kunne følge barna.

«Jeg hadde jo savnet mamma veldig hvis vi ikke hadde hatt kontakt. Dessuten trenger jeg å vite at hun har det bra.»

Ungdom

«Det er jo morsomt for mamma å se og følge med på oss. Da ser hun at vi driver med idrett.»

Ungdom

Sosiale medier er interaktiv. Informasjonen går begge veier. Det gir anledning for de unge til å fortelle om nye og viktige erfaringer som kan ha betydning for identitet og selvoppfatning dersom disse erfaringene bekreftes av foreldrene via sosiale medier.

Det viktige ved å kunne fortelle om eget liv og å bli fortalt om den andres liv, går igjen i flere av informantenes utsagn om betydningen av sosiale medier både for foreldre og for barn:

«Statusoppdateringer gjennomskinner hvordan man har det. Man ser om de har det bra i livet, eller om de har frustrasjoner. Det er viktig for meg. Å kunne se om hun har det bra.»

Mor

4.5 Mer kontakt gir bedre samvær

Mange av informantene forteller hvordan den utvidede kontakten mellom barn og foreldre har hatt en betydning de på forhånd ikke var forberedt på.

«Samværene blir bedre. Det er bedre kvalitet. Ved at barn og foreldre er oppdaterte på hverandre, så kan samværet starte mer her og nå. Det er ikke så mye som ligger mellom. Ikke så mye å oppdatere. Dermed gir sosiale medier muligheter for mer oppdaterte samvær.»

Rådgiver (fosterhjemtjenesten)

«Jeg har en 10 år gammel jente som «skyper» med mor. Det er positivt. Hun viser ting til mor når ting skjer. Samme dag hun har vært på dans så viser hun mor hva hun har lært. Det har bare vært positivt og veldig betydningsfullt for jenta. Hun beholder sin relasjon til mor, selv om mor ikke kan ta vare på henne.»

Miljøarbeider

For både foreldre og barn, ser det ut som om kontakten via sosiale medier bidrar til å skape en mer felles verden. Kommunikasjonen gjør det mulig for begge parter å fortelle om sine liv uten at en sviktende omsorgskapasitet står i veien for en slik felles deling. Mediets karakter av både å formidle nærhet, samtidig som aktørene har avstand til hverandre, kan være noe av forklaringen på at denne kommunikasjonen blir så verdifull.

«Min erfaring er at saker kan roe seg veldig ved jevnlig kontakt på Skype. Hadde en sak hvor det var veldig turbulent. Det roet seg da de fikk ha kontakt gjennom Skype.»

Saksbehandler

«Jeg tror det er veldig sunt for jenta mi at hun kan ringe meg umiddelbart. Når hun har fått en medalje i svømmingen så er det jo fint å ringe der og da. Og ikke vente til tirsdag som er ringedag.»

Mor

Utsagnene over viser hvordan sosiale medier gir muligheter for samtaler om hendelser og opplevelser i hverdagen som ellers er vanlig i familier der foreldre og barn bor sammen.

4.6 Ulike medier gir ulik kontakt

De ulike sosiale mediene beskrives å gi ulik kontakt. Blant annet trekkes Skype frem som en bedre måte å ha kontakt gjennom enn for eksempel meldinger på facebook eller gjennom snap-chat. Skype gir muligheter til å se både ansikt og høre tonefall, mens meldinger kun skjer skriftlig og kan derfor lett misforstås. Snap-chat er derimot tekster som senere ikke kan spores. Det gjør at man i ettertid ikke kan se hva som er blitt kommunisert. På den måten beskrives Skype å bedre legge til rette for åpenhet og kontroll i tillegg til at dette mediet lettere hindrer misforståelser i kontakten:

«Vi har en jente her som stadig kranglet med moren. Det var så lett å misforstå på meldinger osv. Både mor og jenta tolket alt veldig negativt. Da ble Skype lettere. Der får du med tonefall og ansiktsuttrykk. Det forhindrer dumme misforståelser.»

Miljøarbeider

En forutsetning for god kommunikasjon er at de kommuniserende har muligheter til å forholde seg til og eventuelt oppdage hvis senders intensjon med sitt budskap ikke blir forstått slik sender ønsker, men tillagt en annen mening. Når dette skjer, vil de kommuniserende ha muligheter til å rette opp misforståelsene eller feiltolkningene (Rommetveit 1972). Mange av tilbakemeldingene fra informantene handler om at sosiale medier kan gi muligheter for å rette opp eller korrigere når det oppstår det vi kan kalle svikt i kommunikasjonen. De ulike sosiale mediene er imidlertid forskjellige med tanke på hvor gode de er til å fange opp et bredere eller rikere informasjonstilfang, noe som kan bidra til å redusere mulighetene for mistolkninger.

«På meldinger så blir det lett krangling. Dersom mor ikke svarer etter fem sekunder så kommer det jævla hore med en gang. Mor og jenta mistolker hverandre med en gang. Det ble bare negativt. For dem begge. Det gikk jo ut over jenta. Hun ble jo lei seg av all kranglingen. Og mor også. Så vi snakket med dem. De liker jo ikke å bli bestemt over. Så det må liksom komme fra dem selv. Og de

fant ut av det sammen. Hvor viktig det er med tonefall. Så de har kuttet det ut. Det ble så negativt. Nå er det mer ingen kontakt.»

Miljøarbeider

Sosiale medier beskrives også som en læringsarena både for barn og foreldre.

«Vi ser jo at de lærer mye også. De spør om hvordan noe skrives, og hva noe betyr. Det er også en fin måte å ha kontakt på, når det ikke er så enkelt. Også for foreldre. Også de trenger å øve seg på hvordan de skal opptre og møte barnet. Så det har vi som tema. Hva og hvordan man skriver til hverandre.»

Miljøarbeider

4.7 Samvær generelt

Selv om prosjektet har handlet om kontakten gjennom sosiale medier, har mange av informantene også snakket om samvær generelt, og betydningen av samvær. Mange opplevde at det fastsettes samværsavtaler som gir for liten kontakt mellom barn og foreldre:

«Man må jo skjønne at foreldre kan være en ressurs for barnet. Alle barn har med seg bagasje. De har med seg noe. Noen har tung bagasje, noen har lett. Men de har med seg noe. Men det er som om det blir glemt. At bare de er plassert, så glem mamma liksom. Også vedtar de samvær fire ganger i året, og barnet vokser opp nesten uten å kjenne mamma, og man får ikke nytten av den ressursen historien kan bringe inn. Så kommer barnet i tenårene. Da smeller det. Da er de ikke forberedt. Da eksploderer det. Har man foreldre som har fått lov til å være med, som kan støtte fosterforeldrene så gjør det en forskjell. Som forelder så vet du en del om genetiske likheter, foreldre kan kjenne seg igjen og tilby svar ingen andre har. Det å hjelpe barnet med svar, med svar på hvor de kommer fra. Det gir innsikt. For det er vanskelig når du er ungdom og du lurer på hvor du hører til på en måte, det er mange spørsmål knyttet til identitet. Har man da hatt foreldre der fra starten så kan de være en ressurs, gi barnet svar, slik at vi sammen, alle sammen, kan gi barnet den gode oppveksten de trenger, som de fortjener.»

Mor

Også ungdommene var opptatt av samvær generelt og hvordan det var for dem at andre ikke skjønnte hvor viktig det var å beholde kontakten med sin biologiske familie selv om de ikke skulle bo der.

«Rett etter at vi er plassert så blir vi helt isolert. Da skal liksom all kontakt med det før kuttet. Med foreldre, søsken, skole, alle. Det går ikke. Skjønner de ikke at for å knytte seg til det nye så må man beholde bånd til det gamle? Ikke isolere oss. De skulle heller brukt mye tid sammen. Den nye fosterfamilien og vår biologiske familie. Så kunne familien min fortalt masse fra jeg var liten. Det er vanskelig å knytte seg til det nye når alt er nytt. Ny familie, nye regler, nye venner. Det å tilpasse seg så fort er vanskelig. Vi må ha kontakt med det gamle for å klare det.»

Ungdom

Overgangen fra livet med biologisk familie til livet med fosterforeldre kan representere et vanskelig brudd for mange barn. Et viktig poeng som kommer frem i sitatet over er å gi barnet eller ungdommen muligheter for å ta med seg en del av sin forhistorie gjennom de fortellinger som barnet selv og dets foreldre kan berette fra barnets oppvekst. Sosiale medier kan noen ganger fungere som en kanal for slike fortellinger og kan på den måten over tid bidra til å skape sammenheng i barnet liv.

På forskjellige måter forteller flere av ungdomsinformantene hvor viktig det er at barnevernet strekker seg for å bidra til at slike sammenhenger skapes.

«Barnevernet gir liksom opp så fort. Pappa kom ikke på samvær. Og ikke på møter. Men jeg vil se han. Være med han. Men nå har de gitt opp. Barnevernet. Jeg skulle ønske de ikke ga opp så fort.»

Ungdom

«Det er helt feil det at vi må bryte med det gamle for å knytte oss til det nye. Det er feil måte.»

Ungdom

4.8 Kontakt med søsken og annen familie

De fleste barn under omsorg mister sin daglige kontakt med søsken. Fire av fem fosterbarn har søsken de ikke bor sammen med. Enten bor søsknene fortsatt hjemme hos foreldrene eller de er plassert et annet sted (Haugli & Havik 2010). De fleste barn som er plassert, har et ønske om kontakt med sine søsken (Selwyn 2004; Young & Neil 2009 i Haugli og Havik 2010). Det er godt dokumentert gjennom forskning at søskens mulighet for psykisk og fysisk nærhet og åpenhet er av stor betydning for barns psykiske utvikling. Det er ingen grunn til å anta at dette ikke også gjelder for søsken som er under omsorg. Tradisjonelt har samvær mellom søsken vært lite tematisert i litteraturen (ibid.) Søsken har i dag ingen rett til kontakt eller samvær med hverandre etter å ha blitt plassert i fosterhjem. Om søsken skal ha samvær med hverandre, må det skje i forbindelse med samvær med foreldre. Verken fylkesnemnda eller barneverntjenesten har plikt til å vurdere og innstille for samvær mellom søsken. Imidlertid fremmet Barne- og likestillingsdepartementet (BLD) høsten 2012 forslag til endringer i barnevernloven hvor man blant annet foreslo at fylkesnemnda tar stilling til hvorvidt det også skal fastsettes samvær mellom søsken (BLD 2012). I høringsnotatet heter det at barns rett og beskyttelse av sitt familieliv også omfatter kontakt med søsken, og at kontakt med søsken kan tilby barn en opplevelse av kontinuitet og familietilhørighet. Barnevernproffene ber i sitt hørings svar om at det gjøres enda tydeligere at barnevernet har plikt til å kartlegge barnets nære betydningsfulle andre, enten det dreier seg om familie, søsken eller venner (Barnevernproffene & Forandringsfabrikken 2011). I søskenråd fra Forandringsfabrikken uttrykkes det at samvær mellom søsken alltid må være en hovedregel, og at barneverntjenesten alltid må forhøre seg med barnet om viktige personer barnet fortsatt vil ha kontakt med (Forandringsfabrikken 2013).

Mange av informantene beskrev hvordan sosiale medier kan være den muligheten som sikrer barnet kontakt med søsken og den utvidede familie.

«Har en gutt her på 13. Han har ingen i sitt nettverk. Han har fått en helt ny verden inn i rommet. Han kan komme gledestrålende å si at jeg har en tremenning! Dette er en gutt som ikke har noen, plutselig så har han familie likevel.»

Miljøarbeider

«Vi har tre søsken som bor i hvert sitt fosterhjem, hvor det å møtes ikke går, men hvor «snap chat» fungerer veldig bra. Det har vært viktig for disse tre søsknene. At de holder kontakten.»

Saksbehandler

Kontakten som beskrives av fagpersoner i de tre utsagnene, bidrar til å bekrefte for barnet at det inngår i en sammenheng hvor det har et felles opphav eller røtter som det deler med noen andre. I den grad sosiale medier kan bidra til å få frem og opprettholde familiære bånd, kan det ha betydning for barnets opplevelse av egen identitet og tilhørighet.

Også rådgiver fra fosterhjemsforeningen trakk frem hvordan sosiale medier gir barna mulighet til kontakt med øvrig familie som for eksempel en tante eller en bestemor.

«Det er viktig at fosterbarn gis mulighet til å beholde de gode relasjonene som finnes. Vi må også huske at fosterbarn søker kontakt med biologisk familie når de blir voksne. Har de hatt mer kontakt, og kanskje en mer «naturlig» kontakt gjennom sosiale medier så blir det lettere å ta det første skrittet. Vi er opptatt av at barneverntjenesten må ha et bevisst forhold til å hjelpe barnet til å holde kontakt med de som er positive for barnet. Dette kan skje gjennom sosiale medier. Det er også viktig at barnevernet snakker om dette. Fosterforeldre kan lett bli usikre. Er det ok at barnet har kontakt med denne tanten for eksempel?»

Rådgiver (fosterhjemtjenesten)

Fosterforeldre kan være usikre på om kontakten med foreldre er gunstig for barnet. Usikkerheten kan ha betydning for hvordan kontakten via sosiale medier forløper. Derfor er det viktig at fosterforeldre får anledning til å uttrykke denne usikkerheten og drøfte den med for eksempel rådgiver fra fosterhjemtjenesten eller saksbehandler i barneverntjenesten. Ungdommene i denne undersøkelsen mener at barnevernet ofte kun er opptatt av samvær med foreldrene, og at de ikke skjønner hvor viktig det er for dem å ha kontakt med søsken.

«Jeg snakker mye med lillebroren min. På snap-chat. Han lager videoer til meg. Han er åtte år»

Ungdom

«Det er så viktig med søsken. Det skjønner ikke barnevernet. De tenker bare foreldre.»

Ungdom

4.9 Oppsummering

Sosiale medier gir eldre barn og foreldre muligheter til kontakt de tidligere ikke hadde. Slik det er mulig å forstå informantene i denne undersøkelsen, kan det synes som denne kontakten bidrar til at barna blir roligere og kanskje også tryggere i sin nye omsorgssituasjon. Mange av informantene formidlet at de på forhånd hadde vært tvilende til hvor bra en utvidet kontakt ville være for barnet, men at de i ettertid hadde måttet endre denne innstillingen. De hadde sett at en utvidet kontakt gjennom sosiale medier hadde gitt fosterbarnet større ro i tillegg til at barnet håndterte små og store utfordringer bedre. Ungdommene vi snakket med framholdt at det viktige var muligheten til kontakt med foreldre. Der det var jevnlig samvær, følte ikke behovet for kontakt gjennom sosiale medier så stort. De ungdommene som så foreldrene sjelden, uttrykte at de ikke ville klare seg uten kontakt gjennom sosiale medier.

Flere større barn og ungdommer hadde kontakt med søsken utenom vanlig samvær. Samtlige informanter vektla dette som betydningsfullt for barna. Det er imidlertid bare de eldre barna som har denne muligheten gjennom sosiale medier. Spørsmålet man må stille, er om det ikke er like viktig for yngre barn å beholde kontakten med sine søsken som de eldre? Tiden er kanskje inne til å drøfte denne problemstillingen med tanke på å sikre fosterbarn samvær med søsken de har tilhørighet til.

5 Sosiale mediers utfordringer

Fylkesnemnda kan gå inn for at barn og foreldre ikke skal ha samvær etter en omsorgsovertagelse. Av hensyn til barnet kan det også bestemmes et svært begrenset samvær. Hvis barn og foreldre likevel har kontakt gjennom sosiale medier, skaper dette gjerne bekymring. Bekymringene kan handle om at man er usikker på hva den utvidede kontakten kan gjøre med barnet og om den i verste fall kan bidra til at barnet ikke klarer å slå seg til ro i fosterhjemmet. Mange barn føler en sterk lojalitet til sine foreldre. Lojaliteten vil vanligvis være naturlig utviklet gjennom et tidlig samspill mellom barn og foreldre. Barns lojalitet til sine foreldrene vil være der uavhengig av om omsorgen har vært god nok og må forstås mer som en følge av foreldrenes tidlige tilgjengelighet overfor barnet (NOU:2012). Lojaliteten barnet føler til sine foreldre kan gjøre at barnet føler det vanskelig å si nei eller avvise sine foreldre. Man kan også være redd for at barnets lojalitet til foreldrene setter barnet i en lojalitetskonflikt som gjør det vanskelig å knytte seg til nye omsorgsgivere.

Mange foreldre som er i kontakt med barnevernet, lever i en underpriviligert livssituasjon. De har gjerne dårligere økonomi, dårligere psykisk helse, er utenfor arbeidslivet, har ofte lite sosialt nettverk og dermed mindre symbolsk og sosial kapital å tære på enn de fleste. Dette gjør mange foreldre ekstra sårbare.

Å akseptere at barnet skal knytte seg til nye omsorgspersoner, kan for noen foreldre kjennes svært vanskelig. Det kan gjøre at de, uten å erkjenne det, både direkte og indirekte legger et utidig press på barnet som kan gjøre at det får problemer med å knytte seg til andre eller å etablere seg i en ny omsorgsbasis. Dermed kan en frykte at en negativ kontakt mellom foreldre og barn kan true etableringen av trygge tilknytningsformer mellom barnet og dets fosterforeldre (Mennen & O'Keefe 2005).

Med sosiale medier har foreldre anledning til å utøve et kontinuerlig press overfor barnet uten at de selv kanskje forstår at det er det de gjør eller mener å gjøre.

«Jeg måtte blokke pappa. Han skrev på veggen min. Slemme ting. Som vennene mine kunne se. Negative ting. Om barnevernet. Om meg. Om han.»

Ungdom

Her er et eksempel som viser hvordan et barn eller en ungdom kan bli utsatt for negative tilbakemeldinger fra en forelder uten å kunne beskytte seg eller hindre at dette skjer. Slike erfaringer kan lett bringe barnet eller ungdommen inn i en form for forlegenhet til egne foreldre. På tross av forlegenhets- eller skamfølelsen kan de tvinges til enten å akseptere eller ta avstand fra sider ved en forelder som de kanskje ikke var så godt kjent med, men som samhandlingen gjennom sosiale medier har gjort dem oppmerksomme på.

«Det krever en veldig bevissthet hos foreldrene, og kanskje en bevissthet du ikke kan forvente uten at de får hjelp. Du vet, endelig får de kontakt med barnet sitt, da er det lett å skrive mye i affekt, love for mye, si for mye. Det er ikke bra for barnet. De kan love at barnet skal komme hjem osv.».

Mor

5.1 Barna blir deltagere i foreldrenes gode og dårlige perioder

Det å ha kontakt med foreldrene på sosiale medier kan føre til at barna i større grad blir deltagere i foreldrenes gode og dårlige perioder. I gode perioder er foreldrene mer tilstede for barnet og kan ha gode samtaler med barnet. I dårligere perioder vil kontakten kunne avta eller forsvinne helt. For noen barn og unge vil det kunne skape bekymringer og de begynner å uroe seg for hvordan foreldrene har det. Når dette skjer, vil barnet ha mindre energi til seg selv og til å takle hverdagens store og små utfordringer.

«Det er utfordrende når barn hører mye fra foreldre i en periode og så avtar dette. Barna blir da bekymret for foreldrene.»

Rådgiver (fosterhjemtjenesten)

Muligheten for at barn, hvor barnevernet har overtatt omsorgen, blir involvert i foreldres voksenliv, må hele tiden vurderes av de som har overtatt omsorgen

for barnet. Dette fordi disse foreldrene nettopp kan ha vansker med å vurdere grenser for hva barnet bør involveres i (Sharp & Fonagy, 2008). Flere av informantene var opptatte av hvordan foreldre gjennom sosiale medier kan utsette barnet for informasjon som barnet vanskelig kan forholde seg til. Mange av mødrene formidlet at de trengte å lære hvordan de skulle opptre på nettet. De fortalte at de ofte skrev uten å tenke på at barnet faktisk kunne lese det de skrev og langt mindre på hvordan barnet kunne reagere på tekstene.

«Jeg er jo venn med en annen mor. Hun la ut at sønnen måtte flytte før sønnen selv visste det. Han fikk altså vite hva fylkesnemnda hadde bestemt gjennom facebook. Før moren hadde snakket med ham om det.»

Mor

«Jeg tenker jo ikke alltid på at dattera mi leser det jeg skriver. Når jeg skriver til andre foreldre osv. Og jeg tror ikke hun liker det når jeg skriver om at jeg har rusa meg. Hun vet det jo, men det betyr ikke at det er ok å lese om det på facebook. Og at andre venninner av henne skal lese det osv.»

Mor

«Jeg skjønner jo med en gang når hun er full. Det er ikke gøy.»

Ungdom

Mange av ungdommene uttrykte at mødrene ikke alltid forsto hvordan det var for dem når foreldrene la ut informasjon. Man kunne kanskje tro at barnevernet var de nærmeste til å gi foreldre råd med hensyn til hvordan de burde kommunisere på nettet med barna sine. Men det forutsetter et godt samarbeid, noe det ikke alltid var. Ungdommene i denne undersøkelsen mente det ikke var lett for barnevernet å få til et konstruktivt samarbeid.

Foreldre som eksponerer negative sider ved seg selv og sitt liv eller kritiserer barna for ikke å forholde seg aktiv til deres fortellinger eller innspill via nettet, kan bli en ekstrabelastning for barna sine. For disse barna blir det viktig at fosterforeldre og/eller barnevernet klarer å skape en relasjon til barnet som gjør det mulig for barnet å bringe inn denne typen vanskelige temaer i

samtalene. Barna trenger hjelp til å forstå at de ikke skylder forelderen å svare på eller korrigere det som formidles. Barnevernet må også forholde seg til forelderen og forsøke å skape en relasjon hvor det er mulig for forelderen å ta imot hjelp til å håndtere dette på en bedre måte.

«Det er deres personlighet. Det går ikke an å forandre den. Vi må heller få hjelp til å takle det vi. Det er mamma liksom. Hun må hele tiden forsvare seg. Du kan ikke be om å forandre en personlighet til et menneske. Kan ikke skifte hele personen.»

Ungdom

«Det går ikke å snakke med våre mammaer. De mener at det er alle andre sin skyld. De ser ikke hva de selv har gjort. Men vi ser det.»

Ungdom

«Jeg har prøvd å si til henne: Hva er det du driver med. Det er ikke bra for meg, og ikke for mine lillebrødre. Og nå må du skjerpe deg. Men da svarer hun bare at det er jo du som kjefter på meg. Da er det du som skal skjerpe deg.»

Ungdom

Det er problematisk når noen foreldre på denne måten ikke klarer å sette seg inn i hvordan det kan være for barna å lese det de skriver på sosiale medier. Denne sviktende evnen til å mentalisere, kan særlig bli et problem fordi denne svikten kommer til uttrykk i en sammenheng hvor ikke bare barnet, men også andre, blir berørt av den. Det kan skape problemer for etablering av en god relasjon til fosterforeldre (Mennen & O'Keefe 2005) ved at barnet bringes inn i lojalitetskonflikter og ved at det formidlede budskapet også kan klebe ved ungdommen selv som noe de drar med seg videre inn i det livet de holder på å etablere i sitt fosterhjem.

5.2 Sosiale medier som pressmiddel

Flere informanter fortalte om hvordan sosiale medier kan brukes til å «straffe» eller presse barnet. Her gis det eksempler på hvordan barneverntjenesten aktivt forsøkte å samarbeide med foreldrene om hva og hvordan de burde kommunisere med barna, men hvor de likevel ikke lyktes.

«Har en annen sak hvor far, når han blir sur på gutten, sletter sønnen som venn. Sårende for gutten, faren straffer ham liksom.»

Saksbehandler

«Far sender SMS hver dag. Og alltid om saken. Da har vi tatt opp dette med far, bedt om å ikke ta det på SMS. Så går det en stund så begynner han igjen. Om saken. Vi forsøker å hjelpe barnet å legge vekk telefonen, men meldingene er jo der på en måte.»

Saksbehandler

«Det er slitsomt for barnet at mor ringer hele tiden. Og med ungdommen kan vi ikke bare ta telefonen. Da må vi skrive tvangsvedtak. Kan ikke holde på med det hele tiden. Bruke tvang.»

Miljøarbeider

5.3 Vanskelig for barna å avvise foreldre

Det å skulle avvise eller slette foreldre som venner på facebook, beskrives som veldig vanskelig for mange av ungdommene. Flere av ungdommene vi snakket med sa at de ikke klarte dette, selv om de i perioder hadde ønsket det.

«Mamma gir meg dårlig samvittighet hele tiden. For at jeg ikke bor med henne. Hun gråter hele tiden. Og da vet hun at jeg ikke klarer å slette henne. Selv om jeg vil.»

Ungdom

«Kan ikke avvise mamma når hun gråter og sier hvor slemme alle er. Det går ikke det. Jeg kan ikke svare med å slette henne»

Ungdom

Å kritisere egne foreldre i direkte «ansikt-til-ansikt»-kontakt kan være belastende. Men det kan være like komplisert å uttrykke noe av det samme via sosiale medier. Hvis konflikter får lov til å vokse og det blir en «mis-match» i kommunikasjonen, er sosiale medier ofte en lite egnet arena for avklaring og forsoning. Det er særlig tilfelle der sosiale medier er den eneste kommunikasjonskanalen mellom ungdommen og foreldre.

«Det som er vanskelig er når jeg må blokke mamma. Hvis hun er mye full og vi krangler. Det er vanskelig å ikke svare henne. Så da må jeg slette henne. Det er ikke gøy»

Ungdom

5.4 Når kontakten gjør at barnet ikke kan slå seg til ro

Undersøkelsen har avdekket at noen ganger kan kommunikasjonen bli en alvorlig belastning både for barnet/ungdommen og for forholdet til foreldre og fosterforeldre.

«Mange barn føler jo at de må ha kontakt, og at de ikke kan si nei, også skaper det masse uro.

Mor

«Vi ser jo også at noen blir mer urolige av kontakten som kommer inn i hverdagen gjennom sosiale medier. Barna blir påvirket uten at du får gjort så mye»

Miljøarbeider

Noen av informantene uttrykte at den stadige kontakten gjennom sosiale medier kan bidra til at hele plasseringen mislykkes.

«Vi ser jo at det kan skje at barnet ikke faller til ro, at kontakten gjør at gutten ikke klarer å falle til ro. Når det blir for intenst. Fosterhjem kan ryke fordi barna ikke får falle til ro»

Miljøarbeider

5.5 Når fosterforeldre, eller barna selv legger ut bilder eller sensitiv informasjon

Også for foreldre og fosterforeldre byr kontakten gjennom sosiale medier på utfordringer. Flere informanter trakk frem at mange fosterforeldre ønsker å legge ut bilder av fosterbarna på nettet, og at dette kan oppleves krenkende av mange foreldre.

«Mange fosterforeldre ønsker å legge ut bilder av fosterbarna. Når foreldre reagerer på dette, er det likevel ikke lett å få fosterforeldre til å la være. De vil ikke la være. De opplever det diskriminerende i forhold til de andre barna de har i familien. At noen barn ikke skal være med på bilde.»

Rådgiver (fosterhjemsforeningen)

Noen barn og unge legger ut informasjon uten at det alltid er så gjennomtenkt. For mange foreldre og fosterforeldre kan det by på utfordringer når de ser at barna har lagt ut sensitiv informasjon om seg selv på nettet. For eksempel kan det for noen foreldre være vanskelig når de oppdager at barnet har lagt ut informasjon som avslører at det bor i fosterhjem og ikke hjemme hos dem.

«Tenker også på fosterforeldrene når barnebarnet mitt legger ut alt hun legger ut. Ikke lett for dem. En del av de innleggene hennes er ikke helt ålreit.»

Bestemor

«Det er vanskelig, synes jeg, når barnet mitt legger ut hvor det bor. Da ser jo alle at det ikke bor sammen med meg. Jeg ønsker ikke at alle skal vite at barnet mitt ikke bor hos meg»

Mor

5.6 Vanskelig å beskytte barnet

En ungdom uttrykte at hun ikke ønsket kontakt med sine foreldre. I denne saken var det ikke fastsatt noe samvær, og ungdommen selv hadde ønsket at hun slapp å bli kontaktet av mor. Hun fortalte at hun ba om hjelp til bli skjermet for denne kontakten, men at de rundt henne verken klarte å beskytte henne eller å hjelpe henne med dette.

«Mamma tok alltid kontakt på SMS. Alle så hva det gjorde med meg, hvor fortvilet jeg ble. Men ingen kunne hjelpe meg. Jeg slapp samvær, men alle meldingene ødela meg. Jeg flyttet jo mange ganger, og jeg byttet telefon. Men mamma fant meg alltid. Det stoppet ikke før jeg anmeldte til politiet og fikk besøksforbud. Jeg hadde ønsket at det hadde blitt gjort før. Jeg vet jo at mange barn vil ha kontakt med foreldrene sine, og da bør de få lov til det. Men jeg ville ikke, og jeg følte at ingen kunne hjelpe meg med det. Og alle var opprørte og fortvilte, men det hjalp ikke meg på en måte.»

Ungdom

5.7 Oppsummering

Som denne undersøkelsen avdekker, skaper sosiale medier utfordringer og vanskeligheter for mange barn. Ikke alle foreldre klarer å se hvordan de belaster barna med egne vansker, og klarer derfor ikke å beskytte barna mot å bli både emosjonelt og konkret innblandet i disse. Informantene fortalte hvordan barn kan utsettes for et kontinuerlig press ved at foreldrene stadig kontaktet dem. Sosiale medier er også en arena hvor foreldre kan skape uro for barnet ved å stadig utsette barnet for forstyrrende informasjon. For eksempel ved å stadig si til barnet at det snart skal få flytte hjem. Det ble også fortalt hvordan facebook kunne bli en arena hvor foreldre kunne avise barna ved å slette dem som venner når de ønsker å markere at de var sure. Mange av ungdommene uttrykte at mødre ikke alltid forsto hvordan ungdommene opplevde sin situasjon. De hadde erfart hvordan barneverntjenesten hadde forsøkt å få til et konstruktivt samarbeid med tanke på å få mødre til å forstå, men at dette samarbeidet kunne være vanskelig å få til. Barna understreket at i slike sammenhenger var det avgjørende at de hadde saksbehandlere og fosterforeldre som kunne hjelpe dem til å håndtere presset fra foreldrene.

I noen tilfeller kunne kommunikasjonen gjennom sosiale medier bli en så alvorlig belastning for barnet at det ikke fikk den nødvendige roen til å etablere seg i den nye omsorgssituasjonen. Flere informanter formidlet hvordan en plassering kunne mislykkes dersom foreldre utøvde et kontinuerlig press og dersom de ikke lyktes med å få til et samarbeid med foreldrene slik at barnet ble skjermet.

Også for foreldre og fosterforeldre skaper kontakt gjennom sosiale medier utfordringer. Blant annet trakk mange fosterforeldre frem at de ønsket å legge ut bilder av fosterbarna på nettet, men at det for mange foreldre ble opplevd som krenkende.

Både foreldre og fosterforeldre fant det utfordrende når barna la ut sensitiv informasjon om seg selv på nettet. For eksempel hadde foreldre opplevd at barnet hadde lagt ut informasjon som avslørte at det bodde i fosterhjem og ikke hjemme hos dem.

6 Håndtering

Til tross for at alle informantene mente at kontakt gjennom sosiale medier ikke kan reguleres eller stanses, var det likevel barn og foreldre som ikke hadde denne typen kontakt fordi man sammen med foreldre, fosterforeldre eller miljøpersonale hadde kommet frem til at denne kontaktformen ikke fungerte. Noen mente at vanlig samvær fungerte bedre, mens andre ikke hadde kontakt med sine foreldre i perioder. De fleste informantene var samstemte i at kontakt gjennom sosiale medier ikke kan kontrolleres eller stoppes, med mindre barn og foreldre selv kommer frem til at kontakten ikke var bra. Det var likevel varierende hvordan de ulike informantene forholdt seg til kontakt gjennom sosiale medier. Miljøarbeidere på en barneverninstitusjon fortalte at alle ungdommene hadde mulighet til digital kontakt med foreldrene, men at kontakten var svært forskjellig og at det også var et tema de jobbet aktivt med både i forhold til ungdommene, men også i forhold til foreldrene.

Hos saksbehandlerne i barneverntjenesten var det mer ulikt fra sak til sak hvorvidt denne formen for kontakt ble gjort til tema i samarbeidet mellom fosterforeldre og foreldre, og i samtalene med barna.

Hos mødrene, ungdommene, og fosterforeldrene var det også ulike erfaringer knyttet til hvordan de selv og andre rundt barnet forholdt seg til sosiale medier. Det var altså store variasjoner hvordan informantene håndterte kontakten gjennom sosiale medier, og hvordan de opplevde at barneverntjenesten forholdt seg til denne problemsstillingen. Barneverntjenesten selv uttrykte at det var vanskelig, og at de ofte var engstelige for at det skulle gå utover barnet om de ba barnet avise foreldrene, eller om de forsøkte å snakke med foreldrene om dette.

«Det er vanskelig. En 13-åring har lov til å være på sosiale medier og det er vanskelig for fosterforeldre å gjøre noe med en uheldig kontakt. Barnet sier til fosterforeldre at hun ikke ønsker kontakt med mor, men til mor sier hun noe annet. Uansett er det vanskelig å ta det opp fordi alle er redd for at det skal forstyrre det samarbeidet som allerede er».

Saksbehandler

Her ser vi hvordan barneverntjenesten kan vegre seg for å ta opp kontakten som finner sted. De er redde for å ødelegge et kanskje allerede skjørt samarbeidsforhold med foreldrene, og for kanskje å påføre barnet ekstra belastninger.

Betydningen av at kontakten ikke var skjult eller holdt hemmelig ble også trukket frem. Ved at kontakten var åpen og ble snakket om, kunne kontakten bli et tema til drøfting med tanke på barnets beste. Likevel opplevde mange at de ikke klarte å hjelpe barnet tilstrekkelig, samtidig som man ikke kunne forvente at barnet skulle være den som regulerte kontakten.

«Det er også vanskelig når det er i det skjulte. For barnet. Barn og foreldre som savner hverandre, så har de kontakt i det skjulte. Hemmelig greie liksom. Det er ikke bra.»

Mor

Kontakten gjennom sosiale medier kan påføre barnet et ansvar for å regulere omfang og innhold som kan bli tungt å bære for barnet fordi den unndrar seg saksbehandlers styring og kontroll.

«Uansett hva vi bestemmer så blir det barnet som må ta støytten. Det er jo barnet som må avise en kontakt foreldrene tar initiativ til. Vi kan jo snakke med gutten. Be han si nei til mor osv. Men vi ser jo hvor vanskelig det er for gutten å stå i. På neste samvær bli han jo konfrontert med hvorfor han har slettet mor som venn.»

Saksbehandler

Vi ser hvordan barnet blir den som må bære belastningen dersom et samarbeid med foreldre mislykkes. Dersom man ikke lykkes i dette samarbeidet, er faren stor for at det blir barnet som blir offer for foreldrenes konfrontasjoner og anklager. I dette perspektivet kan man skjønne at barneverntjenesten vegrer seg for å ta opp problemstillingen med foreldrene. Dersom man ikke lykkes i sine bestrebelser med å få foreldrene til å forstå hvilke belastninger de påfører barnet, kan barneverntjenesten ha få muligheter til å beskytte barnet mot foreldrenes anklager og aggresjon.

6.1 Barnets beste

Flere av saksbehandlerne fortalte at mange barn kan oppleve et press gjennom sosiale medier som det kunne være vanskelig å forholde seg til, samtidig som de følte de kom til kort i sin støtte til barnet. Ved enkelte anledninger hadde de valgt å benytte seg av hensynet til «barnets beste» og hadde med denne begrunnelsen begrenset kontakten mellom barn og foreldre.

«Vi kan begrense det i forhold til barnets beste tenker jeg. Vi har ingen klare retningslinjer. Men vi legger det på det. Barnets beste. Og sier at de ikke skal ha kontakt.»

Saksbehandler

«Der det er nødvendig må vi si nei, og tørre å skjerme barnet, også uten retningslinjer, men kun i kraft av å være trygge voksne, legge det på barnets beste.»

Saksbehandler

Barneverntjenesten tenkte her at man av hensyn til barnet kunne innskrenke kontakten mellom barn og foreldre uten å ha hatt spørsmålet oppe i fylkesnemnda og uten at det foreligger et lovlig vedtak. Det er ikke vanskelig å skjønne barneverntjenestens tanke om å handle etter et overordnet hensyn om hva som er barnets beste. Imidlertid har barneverntjenesten ikke anledning til å innskrenke kontakten mellom barn og foreldre uten at dette skjer i samarbeid med foreldrene, eller ved å bringe spørsmålet til behandling i fylkesnemnda. Hensynet til barnets beste er en overordnet norm, et vilkår for inngrep etter enkelte bestemmelser (bvl. § 4-1 og § 4-20) og en vurderingssak i saker som berører barn, jfr. FNs barnekonvensjon artikkel 3 nr. 1. Men barnets beste kan ikke erstatte en hjemmel for inngrep eller tiltak som ikke har samtykke fra foreldrene (Stang mfl. 2013:118).

Samtidig var informantene i barneverntjenesten klare på at de vanskelig kunne kontrollere kontakten dersom barn og foreldre likevel valgte å ha kontakt. Om en slik kontakt forelå skjedde det uavhengig av om det forelå et vedtak eller ikke.

«Vi må vel egentlig gå til nemnda, men uansett, hvordan styre det? Uavhengig om vi har det i vedtak eller ikke. De kan alltid lage falske profiler.»

Saksbehandler

Uavhengig av om det foreligger et formelt grunnlag for at barnevernet kan regulere enhver form for kontakt skaper IT-teknologien muligheter for kontakt som barnevernet vanskelig kan styre.

«Lovmessig, det er vi som har ansvaret for barnet, omsorgen, det inkluderer også sosiale medier i forhold til den kontakt barnet skal ha mener jeg. Vi kan legge det på det. Men igjen, hvordan regulere det?»

Saksbehandler

Informantene fra barneverntjenesten fortalte om en sak hvor man ønsket å få prøvd spørsmålet om Skype-kontakt i tingretten, men hvor kommuneadvokaten ikke så hensikten med å gjøre det. I tillegg var kommuneadvokaten redd det skulle bli bestemt et annet samvær enn det barneverntjenesten vurderte som bra for barnet.

«Vi har en sak hvor barnet «skyper» mye med foreldre. Vi hadde ønsket å prøve det i tingretten. Men kommuneadvokaten sier nei. Hører ikke hjemme der. Og kan risikere at tingretten vil åpne opp for langt mer samvær enn vi ønsker.»

Saksbehandler

6.2 Savner ikke flere regler eller retningslinjer

Til tross for at mange av informantene opplevde det vanskelig å skulle vurdere kontakt via sosiale medier, ønsket verken saksbehandlere eller ungdom seg ytterligere regler eller retningslinjer for å regulere samvær.

«Vi trenger ikke flere regler. Det er det siste vi trenger.»

Ungdom

«Et regelverk som gjør at vi kan stoppe kontakt der det klart er til skade for barnet, der har vi nemnda. Andre regler trenger vi ikke.»

Saksbehandler

Barnevernet fant det altså vanskelig å vurdere om kontakten mellom foreldre og barn fungerte bra for barnet. Særlig kunne det være vanskelig hvis barnet ikke selv sa noe om denne kontakten. Derimot ble spørsmålet enklere å håndtere dersom barnet uttalte seg om kontakten og barnevernet var enig i uttalelsene. Men der barn og foreldre tenkte annerledes enn saksbehandleren, oppsto det et dilemma for saksbehandleren som gjorde det vanskelig å vite og vurdere hva som var bra.

«Det er lettere når barnet sier noe selv, da kan vi forsøke å snakke med foreldre, og forklare det. Så er det ok noen ganger.»

Saksbehandler

«Men der hvor barnet ønsker kontakt, og foreldrene gjør det samme, men vi tenker ikke, så er det vanskelig.»

Saksbehandler

Det er ikke tvil om at kontakten via sosiale medier kan bli en utfordring for blant annet saksbehandlere i barnevernet. Når denne kontakten vanskelig lar seg kontrollere, stilles det krav til barneverntjenesten om å få til samtaler om kontakten som mer er basert på åpenhet og mindre på kontroll. Også miljøpersonalet på institusjon kunne oppleve det vanskelig å vite hvordan de skulle håndtere en kontakt de mente var skadelig for barnet.

«Sosiale medier. Hvordan regulere det? Det er helt umulig. Kan begrense hvis det i nemnda i form av et vedtak. Men i praksis? Veldig vanskelig. De har pc på skolen og kan snakke med foreldre hele dagen om de vil. Så vi kan ikke regulere det.»

Miljøarbeider

Likevel uttrykkes det at det var lettere å regulere kontakten på institusjon enn i vanlig fosterhjem. Dette fordi man her kunne operere med felles regler som alle barna måtte forholde seg til.

«Det er jo lettere å regulere her på institusjon. Internett blir skrudd av klokken 23, og vi kan ha data i fellesrom. Og vi kan jobbe mye

med samarbeid. Har helt andre ressurser enn det kommunale apparatet. Vi tilbyr en helt annen veiledning til foreldre for eksempel.»

Miljøarbeider

«Vi som er avdeling for barn kan gå tidligere inn. Da mor ringte kontinuerlig lagde vi fast ringetid hver uke. Altså hun kan ringe når som helst til oss. Få den tryggheten hun trenger, men at det er fast tid med barna.»

Miljøarbeider

6.3 Hvem bør vurdere kontakten?

Det var ulike oppfatninger om hvem som best kunne vurdere hvilken kontakt som var bra for barna. Fostermoren vi snakket med, var opptatt av spørsmålet om hvem som hadde det beste grunnlaget til å vurdere hva som var bra for barnet. Hun lurte på om det var barnevernet som var best rustet til å gjøre disse vurderingene, eller om det var de som fosterforeldre som best kunne ta denne vurderingen.

«Og hvem skal vurdere hva som er bra for barnet, hvem ser barnet i hverdagen? Hvem hører barna mase? Det er min oppgave som fostermor og ta kampen på vegne av barna, barnevernet gjør ikke alltid det som er det beste for barnet.»

Fostermor

Barneverntjenesten fortalte også hvordan de selv hadde vært vant til å ha kontroll på omfanget av samværet mellom barn og foreldre, men at sosiale medier gjorde at kontrollfunksjonen mer og mer ble lagt på fosterforeldrene og dermed som en naturlig del av foreldrerollen å kontrollere.

«Det blir på en måte fosterforeldrenes oppgave som vi i barneverntjenesten har vært vant til å ha. Det blir noe mer i fosterhjemsoppgaven. Å følge med på sosiale medier. Vi har hatt dette med samvær og bestemt. Nå er det langt mer en kontakt som fosterforeldrene må håndtere og forholde seg til.»

Saksbehandler

Kontakten via sosiale medier gir dermed fosterforeldre en ny oppgave å forholde seg til. En oppgave som kan være komplisert fordi den er mindre håndgripelig: den kan skje til alle døgnets tider, den kan være mer hyppig enn de vanlig avtalte samvær og den kan omfatte tema som berører kontakten mellom det plasserte barnet og fosterforeldre.

Utøvelse av omsorg vil alltid kunne ha et aspekt av kontroll ved seg, men hvis kontrollen blir for påtrengende og hvis det ikke foreligger en enighet med barnet/ungdommen om at foreldres og fosterforeldres utøvelse av kontroll har en grad av legitimitet, kan en «kontrollstrategi» ha uheldige følger for forholdet mellom barn og omsorgsperson. Fordi mulighetene for å gjennomføre en kontroll av hva som foregår på nettet er sterkt begrenset, er det vanskelig å se hvordan utøvelsen av kontroll kan finne sted uten en viss grad av tillit og legitimitet hos den unge.

«Vår fremste oppgave vil være å veilede fosterforeldre og støtte disse. Vi må ha det som tema. Skape forståelse, og forsøke å lage et rom slik at barna kan snakke om det.»

Saksbehandler

Ungdommene og mødrene hadde erfaringer med at fosterforeldre håndterte dette ulikt. Mange fosterforeldre forsøkte å hindre denne kontakten eller de kjente seg usikre på om denne kontakten var bra.

«Fosterforeldre tror ofte at det ikke er greit. De gjør alt de kan for å hindre kontakt. Og særlig når det er konflikt mellom mor og fosterforeldre. Jeg kan forstå det, men det er ikke greit. Så lenge det ikke foreligger vedtak om restriksjoner så kan de ikke nekte oss å ha kontakt.»

Mor

Barneverntjenesten formidlet at de la vekt på veiledning av fosterforeldre, og at de også var bevisst sin bruk av sosiale medier internt i barneverntjenesten.

«Vi jobber også med samarbeidspartnere. Vi må ha retningslinjer rundt hvem som skal være venner. Det har vi snakket om. At ikke vi er venner med fosterforeldre på facebook osv. Men vi har ikke funnet lovhjemler. Juristen foreslo FO sine etiske retningslinjer.»

Saksbehandler

Dette er et område hvor det er behov for noen felles kjøreregler. Vi ser allerede at den enkelte saksbehandler i barnevernet er opptatt av å utforme slike:

«Vi har det som tema. At fosterforeldre ikke skal legge ut bilder. Også har vi nettverksmøter. Vi har en sak hvor fostermor spurte mor om å få legge ut bilder av barna og mor sa det var greit. Så det fungerer fint.»

Saksbehandler

Alle ungdommene ga uttrykk for at de kunne trenge hjelp til å håndtere kontakten, hjelp til av og til å skjerme seg, og de ønsket at barneverntjenesten skulle spørre dem hvordan kontakten var.

«Mamma (fostermor) er flink. Hun skjønner at jeg må se og snakke med moren min også. Hun oppfører seg som en ordentlig mamma (fostermoren). Hun har hele tiden villet at vi skal ha kontakt med moren vår også.»

Ungdom

Felles kjøreregler kan gi legitimitet til at det plasserte barnet kan handle på måter i forhold til kontakt på sosiale medier som ellers vil være vanskelig for de å gjennomføre.

«Fostermor hun sier at jeg kan ta en pause fra mamma. At det ikke er min skyld. Det hjelper meg.»

Ungdom

6.4 Samtaler med barn

I Lov om barneverntjenester § 6-3 står det at barn som er fylt syv år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelse i saker som berører han eller henne. Lovteksten bygger på FN's Barnekonvensjon, § 12, som sier at barn har rett til å si sin mening og bli hørt, og at barnets meninger skal tillegges vekt. Flere studier viser at barn i liten grad blir snakket med i barneverntjenestens arbeid (Koch og Koch 1995; Sandbæk 2001; Seim og Slettebø 2007; Gording Stang 2007; Christiansen 2012). Helsetilsynets rapport fra 2012 viser også at barneverntjenesten i liten grad legger til rette for barns medvirkning (Helsetilsynet 2012).

Det foregår flere fagutviklingsprosjekter som har som mål å styrke barnets deltagelse i barneverntjenestens arbeid (Gulbrandsen, Seim og Skjær Ulvik 2012). Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet har dessuten foreslått endringer i barnevernloven for å styrke barnets rett til medvirkning (BLD, Høringsnotat 2012). Det viser seg likevel i barnevernets praksis at barnet mer er en person det handler om, enn en person det samhandles med (Gulbrandsen, Seim, Skjær Ulvik 2012:60). Blant annet er det uklart hvilken rolle barnet har som deltager og informant i Kvellos utredningsmal som implementeres i store deler av landet (ibid.).

I vår studie forteller mange av informantene at de er opptatt av å snakke med barnet. Det blir lagt vekt på betydningen av å snakke med barnet selv framfor å overlate barnesamtalene til andre og at dette gjøres jevnlig. Både saksbehandlere, fosterforeldre, og miljøpersonale trekker dette frem. For eksempel formidler de at de alltid ønsker å snakke med barnet om hvordan kontakten med foreldrene gjennom sosiale medier oppleves.

«Gutten blir nedringt av mor. Da har vi snakket med gutten om dette og med mor. Gutten vil jo ikke det. At hun ringer hele tiden altså. Men han klarer jo ikke å la være å ta telefonen. Han synes det er vanskelig. Så da snakker vi med mor, foreslår alternativer, at det er bedre med bare SMS. Forklarer at han synes det er slitsomt. Litt forsiktig, uten å ta vekk hennes morsrolle. Kan avtale at han ringer når det er noe han vil si. Prøver å regulere ved å snakke med gutten. Det har tatt tid, og hun kan være enig i perioder, men ikke alltid hun klarer å følge det.»

Miljøarbeider

Mange av informantene var opptatte av å hjelpe barnet til å håndtere foreldrenes utspill gjennom sosiale medier. De forsøkte å hjelpe barnet til å forholde seg til denne kontakten på en best mulig måte uten at den grep for mye inn i barnets hverdag, trivsel og daglige aktiviteter.

«Barna skal vite hvor de kommer fra, mamma gjør rare ting, men de må lære å håndtere dette, det er ikke bare foreldre som ønsker kontakt, også barna tar kontakt med foreldre.»

Miljøarbeider

«Men det er noe med at det er denne faren hun har, dette må hun forholde seg til. Vi kan veilede fosterforeldre på hvordan de skal snakke med barnet, slik at hun får hjelp til å håndtere dette. Det er helt umulig å kontrollere det, vi må heller lære å håndtere dette, barnet må håndtere sitt liv på en måte.»

Saksbehandler

En utfordring for de som er ansvarlige for omsorgen for barnet, er å trekke en grense for hva barnet skal måtte håndtere. Når barnet er under barnevernets omsorg er det nettopp fordi det i deler av oppveksten har vært utsatt for belastning og utfordringer som det skulle ha vært beskyttet mot, men hvor denne beskyttelsen har sviktet. I den nye omsorgssituasjonen er det viktig at hva barnet skal håndtere balanseres mot hjelp og støtte fra de voksne.

«Det er komplekst å være fosterbarn, så det å hjelpe til å håndtere ambivalens, identitet og hvem er jeg, kan være bra. Kan trygges på at det å se mamma er ok, hun er ok, og det er nå den mammaen barnet har.»

Saksbehandler

Ungdommene selv var nøye med å understreke at de ønsket å bli snakket med. De ønsket å bli spurt om hvordan kontakten med foreldrene ble opplevd, og de ønsket at samtalene ble lagt slik til rette at det ble mulig for dem å fortelle.

«De kan snakke med oss. Om kontakten. Om den er bra eller dårlig. Vi klarer å svare hvis vi får litt tid på oss. Hvordan vi vil ha det.»

Ungdom

«Jeg skulle ønske barnevernet spurte meg hva jeg mente.»

Ungdom

«Det er så ekkelt når de sitter der å skriver ned på papiret. Hva vi sier. Men vi får ikke se hva de skriver. Er det lov?»

Ungdom

Ungdommene opplevde det ubehagelig når saksbehandlere satt og noterte hva de sa, uten at de fikk vite hva som ble skrevet. Alle ungdommene fortalte hvordan relasjonen til saksbehandlere hadde betydning for hva de sa og fortalte i samtalen. De var opptatte av at saksbehandleren må respektere foreldrene deres og formidle dette. De sa at de oppdaget raskt hva saksbehandleren tenkte om foreldrene deres, og understreket at saksbehandleren ikke måtte snakke foreldrene ned. De ungdommene som hadde en god relasjon til sin saksbehandler, var nøye med å formidle hvor betydningsfull denne relasjonen var for dem.

«Jeg er veldig fornøyd med min saksbehandler. Derfor kan jeg snakke med henne.»

Ungdom

Samtidig ser vi at denne tilliten kan strande hvis barnet opplever at saksbehandler formidler en negativ oppfatning av barnets foreldre eller av barnet selv.

«Mange saksbehandlere er så frekke. De sier stygge ting om mamma. At mamma fikk Marcus (lillebror) bare for å bli i landet.»

Ungdom

«En sa jeg hadde ADHD.»

Ungdom

Ungdommene ønsket også å bli spurt om de ønsket å snakke alene med saksbehandler eller om de ønsket å ha en de kjente med seg under samtalen. Det kunne være en fosterforelder, en av foreldrene, søsken eller miljøpersonale.

«Det er viktig å snakke med saksbehandler alene. Ikke sammen med fosterforeldrene mine. Da kan jeg ikke si hvordan jeg egentlig har det.»

Ungdom

Intervjuene med ungdommen om kontakten med foreldre gjennom sosiale medier, berørte temaet tillit på grunnleggende måter – ikke bare i forhold til hva som foregikk i tilknytning til sosiale medier, men som et tema som var

sentralt for ungdommen i hvordan kontakten med saksbehandlere, fosterforeldre og foreldre kunne arte seg. Å bygge opp tillit til saksbehandler, er en møysommelig prosess som ikke kan kjøpes eller vedtas.

«Saksbehandleren vår bare tok oss med på restaurant. For at vi skulle snakke å kose oss. Vi fikk bare drikke. Og hun ville ikke ha med mamma. Hun mente vi ikke snakket fritt med mamma der. Det er feil. Jeg likte det ikke og jeg ble sur på henne.»

Ungdom

Også stedet hvor samtalene skjer ble trukket frem som viktig av ungdommene. Det var ikke likegyldig for dem hvor samtalene skulle gjennomføres. Også i dette spørsmålet ønsket de å bli tatt med på råd, og de var samstemte i at det var ubehagelig når barneverntjenesten møtte opp på skolen og ba om å få snakke med dem der. De formidlet hvordan dette var forstyrrende og gjorde dem utrygge. De opplevde det flaut overfor andre klassevenner. Alle ungdommene sa at de ikke ønsket at barneverntjenesten skulle møte opp på skolen uten at det var avtalt på forhånd. De ville snakke med saksbehandler andre steder.

«Saksbehandleren kom og hentet meg på skolen. Det var ekkelt. Så måtte jeg snakke med henne. Jeg ble ikke spurt om jeg ville.»

Ungdom

«Det er helt forferdelig når det skjer. Å bli hentet på skolen.»

Ungdom

«Skjønner de ikke det? Hvordan det er å bli henta ut fra klasserommet? Også sier de; 'Det er ikke noe farlig.' Men det føles farlig.»

Ungdom

Ungdommene fortalte at de oftere enn før ble snakket med, og mange hadde jevnlig samtaler med sin saksbehandler. Likevel var det ikke alle som følte seg hørt og lyttet til.

«Jeg vil si at jeg vil se pappa. Men ingen spør om det. Jeg venter på å bli spurt.»

Ungdom

«Saksbehandler sier hele tiden at jeg ikke har det bra i fosterhjemmet. At jeg må flytte. Men jeg har det bra. Og nå har de bestemt at jeg må bytte tilsynsfører. Jeg har hatt den samme i syv år og hun er den eneste jeg liker. Men nå sier barnevernet at hun bor for langt unna. Det har med kilometer å gjøre eller noe.»

Ungdom

Der hvor ungdommen opplever et fravær av å bli lyttet til, handler det om mangel på mentalisering fra saksbehandlers side. En mangel på å ta ungdommens opplevelser, tanker og følelser i betraktning. I en travel arbeidssituasjon hvor de umiddelbare saksbehandlingsoppgavene står i kø, er det kanskje ikke så rart at dette kan gå på bekostning av gode samtaler med ungdommen. Ikke desto mindre er det nettopp en slik mentaliserende holdning fra saksbehandlerens side som blir svært viktig i forhold til ungdom som kan ha manglet voksne rundt seg som har vært i stand til å ta ungdommens mentale tilstand inn over seg. Det er bra at ungdom kan uttrykke et savn etter en slik holdning som i eksemplet under. Enda bedre er det at ungdommen opplever voksne som tar inn over seg hvordan ting kan fortone seg for den unge.

«De tar sånne egenvurderinger. De tror man har en bedre relasjon enn det vi har. Hun sier sikkert at vi har en god relasjon. At vi snakker sammen fire ganger i året og at alt er bra. Men jeg synes ikke det.»

Ungdom

6.5 Samarbeid med foreldre

Barnevernloven § 4-16 sier at barneverntjenesten skal følge utviklingen til barn og foreldre etter en omsorgsovertagelse. Foreldre skal tilbys veiledning og oppfølging, og sikres kontakt med øvrig hjelpeapparat om de ønsker dette. I 2009 utarbeidet Barne- og likestillingsdepartementet en veileder for oppfølging av barn og foreldre etter en plassering. Her heter det at man er klar over at ikke alle foreldre har fått den oppfølgingen de har krav på, og at formålet med veilederen er å gi ansatte i barneverntjenesten konkrete retningslinjer for å sikre dette arbeidet. Veilederen bygger på en forståelse av at hjelp til foreldre også er en hjelp til barnet (BLD 2009). Også annen forskning legger

vekt på betydningen av hjelp til foreldre. Blant annet skriver Vigdis Bunkholdt at et viktig arbeid for barneverntjenesten er å hjelpe foreldre til å forstå hvor betydningsfulle de er for barna også etter en flytting (Bunkholdt 2002). Elisabeth Backe-Hansen legger vekt på hvordan fosterforeldrenes positive og inkluderende holdning overfor forelderen har en positiv effekt for barnet (Backe-Hansen 2010). I Danmark ble det allerede i 1994 etablert et støtte-senter for foreldre som har mistet omsorgen for sine barn (Ingerslev 1999), og en kunnskapstatus fra Sverige viser at god omsorg og oppfølging av barnas foreldre skaper en lettelse for fosterhjemsplasserte barn og unge (NOU 2012).

Også mange av informantene i denne studien vektla at et godt samarbeid med foreldrene ble avgjørende for hvordan kontakten gjennom sosiale medier påvirket barnets hverdagsliv. I de situasjonene hvor kontakten ble ansett som negativ for barnet, beskrives foreldresamarbeid som den beste og kanskje eneste reelle løsningen for å kunne beskytte barnet.

«Men det nytter ikke å bestemme i nemnda at det ikke er lov for eksempel. Men man må samarbeide med foreldre. Lære dem. Forklare dem hva som er ok for barn å lese. Lage avtaler på hva som kan skrives. Det går an å hjelpe foreldre til å være gode foreldre. Også gode facebook foreldre. Det går ikke an å regulere, da er samarbeid svaret.»

Miljøarbeider

Miljøarbeidere på en institusjon fortalte hvordan foreldresamarbeid nærmest var en forutsetning for å lykkes med plasseringen, men at det til tider kunne være svært krevende. På tross av at det ble arbeidet hardt for å lykkes, var det ikke alltid at man kom i mål.

«Foreldresamarbeid er vårt hovedfokus. Vi har skjönt at dersom foreldre godtar oss, så er det forutsetningen for at barna kan falle til ro. Vi må få til samarbeidet. Barna trenger anerkjennelse og bekreftelse fra foreldre om at det er ok å knytte seg til, falle til ro. De må kjenne seg trygg på at de ikke svikter foreldrene selv om de har det bra her.»

Miljøarbeider

Det som gjelder for hvordan barnevernets arbeid og kontakt med foreldre skal utøves, er også gyldig for hvordan barnevernet skal forholde seg til de samme foreldrene når det gjelder kontakt med barnet via sosiale medier. Uten at denne kontakten er preget av en viss grad av gjensidighet og aksept kan det bringe barnet inn i en lojalitetskonflikt hvor sosiale medier blir et middel for både barn og foreldre til å formidle sine utspill i det som kan bli en maktkamp mellom disse og barnevernet.

«Dersom det blir maktkamp lykkes vi ikke. Der vi blir mer opptatt av å avdekke kontakt enn å få til et samarbeid. Når vi blir etterforskere mer enn hjelpere.»

Saksbehandler

Det at kontakten via sosiale medier er så vanskelig å regulere, gjør at nødvendigheten av åpenhet og dialog mellom barnevern, foreldre og det plasserte barnet trer tydelig frem slik denne moren uttrykker det:

«I forhold til sosiale medier så har barnevernet to valg. Enten inngå samarbeid, eller de kan late som kontakten ikke skjer.»

Mor

Tilstedeværelsen av kontakten via sosiale medier er med å understreke behovet for en åpen og mest mulig tillitsfull kontakt.

«Vi har tett kontakt med foreldrene. Foreldre blir invitert på alle møter. Og vi ser jo hvordan foreldre roer seg når de får informasjon. Da trenger de heller ikke kontakte barnet 20 ganger om dagen.»

Miljøarbeider

Våre informanter påpeker hvordan problemstillinger knyttet til sosiale medier tvinger frem et samarbeid som også kan gi positive konsekvenser for samarbeidet på andre områder. Ved at det forelå et samarbeid, eller kanskje vi skal kalle det et tillitsforhold, ble det lettere for miljøpersonalet å samarbeide med foreldrene også om andre forhold.

«Vi har erfaring på hvor bra det er når vi får til samarbeidet. Da spiller vi virkelig på lag med foreldrene. Da kan det være at gutten

ikke vil på skolen. Vi ser at han ikke er syk, at han skulker. Da kan vi snakke med mor som har mye mer tak på han. Hvis du skjønner. Han hører på mor. Så da sier hun: 'La meg snakke med han.' Så sier hun hvor viktig skolen er, også går han likevel. Det er utrolig bra.»

Miljøarbeider

Mange av informantene var opptatte av at arbeidet med å få til et samarbeid måtte skje før plasseringen fant sted. De la vekt på at det burde foreligge en plan for hvordan kontakten skulle være, og at mest mulig var avklart på forhånd; altså før barnet flyttet.

«Vi er bare veldig bevisst på dette, betydningen av at foreldrene har vært i fosterhjemmet før plasseringen, at foreldrene kan ringe fosterforeldre og at de kan ringe oss. Og det er jo noen ganger det ikke går. Men vi gir ikke opp. Samarbeidet må på plass. Vi vet det. For at barnet skal kunne falle til ro. Så vi følger fosterhjemmene også veldig tett.»

Miljøarbeider

«Men egentlig burde fosterforeldre og foreldre samarbeide før barnet blir plassert. Alle de konkrete tingene må gjennomgås og snakkes om på forhånd. Får jeg lov å komme på håndballkamp, for eksempel? Hvor ofte får jeg ringe? Alt dette burde man snakke om på forhånd.»

Mor

Alle mødrene vi snakket med var innforstått med at de selv hadde påvirkning på hvor godt samarbeidet ble med fosterforeldrene. De uttrykte at de selv måtte legge til rette for et godt samarbeid ved ikke å opptre som en trussel overfor fosterforeldrene. Heller måtte de formidle at de syntes det var bra at barnet bodde i fosterhjem dersom det var det de mente. Og når det skjedde, ga det et godt grunnlag for å få til et samarbeid, noe som også gjorde det lettere for barnet å akseptere situasjonen.

«Jeg er åpen på at jeg mener barna mine skal bo i fosterhjem. Helst til de er 20 år. Men jeg samarbeider jo med to forskjellige fosterhjem. Og det ene går bra, men ikke i det andre. Så selv om jeg sier at det er best for barnet å bo der, så blir det ikke nødvendigvis et bra samarbeid. Det må vi jobbe med.»

Mor

«Det er uhyre viktig for barnet at det ser at vi kan samarbeide. Bare da slipper barnet den lojalitetskonflikten. Når foreldre og fosterforeldre ikke samarbeider, da blir jo barnet automatisk i midten.»

Mor

Men mødrene formidlet også hvordan de i frykt for at det skulle gå ut over barnet, kunne være engstelige for å si eller mene noe.

«Jeg er så redd for at barnet må på institusjon hvis fosterforeldrene ikke orker mer. Så jeg tør ikke si noe. Om noe.»

Mor

«Fosterfar til min datter sa jo mens jeg var på skypelinjen at det ikke var greit at hun snakket med meg. Så jeg overhørte det. Men jeg tenkte at det beste jeg kan gjøre er å støtte ham i det. For jenta mi sin skyld. Jeg kan ikke lage konflikt mellom mitt barn og fosterfaren. Det er ikke aktuelt.»

Mor

Eksempelet over illustrerer betydningen av at hendelser knyttet til kommunikasjonen via sosiale medier kan tas opp med saksbehandler i barnevernet, både av foreldre, barnet, og av fosterforeldrene slik at spørsmålet om hva slags kontakt og kommunikasjon som er greit kan drøftes. En åpen avklaring kan bidra til å hindre forestillelser og at ting skjer i det skjulte.

Mødrene var også opptatte av å bli akseptert for den de var. De mente det hadde betydning for om man fikk til å samarbeide om hvordan den løpende kontakten skulle være.

«Det er viktig å bli godtatt for den vi er. Selv om vi ikke kan ha barnet hjemmet, så er vi ikke dårlige foreldre for det. Vi trenger bare hjelp.»

Mor

Både mødrene og ungdommene opplevde at barneverntjenesten ikke jobbet nok med å få til et samarbeid mellom foreldre og fosterforeldre.

«Barnevernet er ikke opptatt av det. Det burde vært tema på alle fosterhjemskurs. At de skal bli kjent med foreldrene. Be dem på middag. Være sammen med dem flere ganger. Da vil de jo fortsette å samarbeide.»

Ungdom

«Vi vet jo hvordan det blir halleluja når fosterforeldre ringer foreldre når de ikke kjenner hverandre. Det går ikke.»

Ungdom

«Barnevernet prøver å jobbe for det, men frykten for å ha fosterforeldre som sier opp er så stor at de ikke tør, de må gå så varsomt.»

Mor

Hvordan det kan etableres en god nok kontakt mellom foreldre og fosterforeldre kan være en utfordring for begge parter. Oftest må barnevernet påta seg rollen som kontaktformidler og bindeledd. I etableringen av og kanskje særlig i utviklingen av en slik kontakt kan også sosiale medier spille en rolle. Flere foreldre snakket om erfaringer hvor de hadde fått til et godt samarbeid, og hvordan det bidro til å skape gode kontaktordninger gjennom sosiale medier.

«Jeg snakker med fostermor en time hver uke. Jeg tror det er bra. Da får jeg ikke bare ungens perspektiv. Vi står sammen.»

Mor

«Når jenta mi ringer og sier at fostermor sier sånn og sånn. Da er det viktig at jeg kan si at jeg er enig med fostermor. Og på den måten blir jo jeg og fostermor en hjelp for hverandre.»

Mor

6.6 Oppsummering

Alle informantene uttrykte at det var vanskelig å regulere og kontrollere kontakten på sosiale medier. De la vekt på betydningen av at kontakten var åpen, og at dette gjorde det enklere å gjøre det til et tema, både overfor barn og foreldre. Ingen av informantene tenkte at flere retningslinjer ville løse utfordringene. Det ble også trukket frem at det kunne være enklere å regulere en kontakt på sosiale medier når barn og unge bor på institusjon. Her lager man felles regler for alle barna som gjør det enklere å begrense datatilgangen. Begrensningen kunne håndteres ved for eksempel bare å ha pc på fellesrom. Informantene fortalte imidlertid at dette alltid skjedde i overensstemmelse med, og i samarbeid med, foreldrene.

Alle informantene var opptatte av hvem som var den nærmeste til å vurdere og konkludere om kontakten på sosiale medier fungerte greit for barnet. Saksbehandlerne i barneverntjenesten mente at de måtte avgjøre det fordi det var barnevernet som hadde den formelle omsorgen for barnet. En fostermor uttrykte at det måtte være fosterforeldrene som så barnet i hverdagen, som var best rustet til å gjøre denne vurderingen. Mens barna selv uttrykte at det var de som visste dette best. De var opptatte av at man måtte snakke med dem før noe ble bestemt. De ba om forståelse for at det til tross for at det kunne være vanskelig å ha denne kontakten så ville de likevel ikke fraskrive seg retten til en slik kontakt. Særlig var de opptatt av at det måtte være de som avgjorde om denne kontakten skulle stanses. Samtidig uttrykte ungdommene at det kunne være vanskelig å stå i dette presset, og at de ønsket hjelp til å håndtere det. Samtlige ungdommer vi snakket med vektla betydningen av at barneverntjenesten snakker med dem.

De fleste av våre informanter var opptatte av å snakke med barnet eller ungdommene, og ungdommene vi snakket med bekreftet dette. De fortalte at de oftere enn tidligere ble snakket med. Men på tross av at dette, så var det ikke nødvendigvis ensbetydende med at de følte seg hørt eller lyttet til. Blant annet ønsket de i større grad å vite hvorfor de skulle snakkes med, hva som var hensikten. Og de ønsket å bli spurt om de ville snakke og også å bli informert om hvordan samtalen skulle skje. Blant annet ønsket de å bli spurt om de ville snakke alene, eller om de ønsket å ha med seg noen de kjente.

Ungdommene var sterke i sine uttalelser om at de ikke ønsket å bli hentet på skolen og tatt ut av klasserommet. Det å bli hentet ut til samtale på skolen uten at de var forberedt på det, eller at de hadde sagt at det var greit, opplevdes svært inngripende. Barna uttrykte at det skapte uro og forstyrrelse på en arena de ellers opplevde som trygg. Skolen kunne for mange barn være et pusterom i en ellers krevende hverdag, noe som forutsetter at man ikke bidrar til at også denne arenaen blir utrygg og uforutsigbar.¹

Når kontakten gjennom sosiale medier vanskelig lar seg kontrollere og regulere, blir samarbeidet med foreldrene avgjørende for å kunne legge til rette for en kontakt som også beskytter og skjærmer barnet der det er nødvendig. En negativ kontakt gjennom sosiale medier kan være så forstyrrende for barnet at det ikke klarer å slå seg til ro i ny omsorgsbasis. Dette tvang frem et behov for samarbeid med foreldrene. Flere av informantene ga dessuten uttrykk for at dette samarbeidet også fikk betydning for samarbeidet på andre områder.

Gjennomgående i denne studien forelå det stor enstemmighet blant informantene om hvor avgjørende det er at barnevernet bruker ressurser på å få til et godt samarbeid med alle parter, noe som blant annet innebærer å utarbeide en plan for kontakten på sosiale medier før plasseringen finner sted. Mange av de informantene som vi snakket med hadde gode erfaringer med samarbeidet. Det ble også understreket fra mange at dette var avgjørende for hvorvidt barnet ville slå seg til ro i nye omsorgssituasjoner eller ikke.

Mødrene var opptatte av at de selv hadde muligheter til å påvirke og legge til rette for et godt samarbeid. Blant annet vektla de betydningen av å ikke være en trussel for fosterforeldrene, men at det beste de kunne gjøre for barnet var å støtte opp om plasseringen så lenge barnet skulle bo i fosterhjem.

De aller fleste informantene tenkte at barneverntjenesten ikke jobbet nok med å få til et godt foreldresamarbeid, men at kontakten via sosiale medier ville gjøre at barnevernet ble nødt til å forholde seg til spørsmålet.

¹ Det er på mange måter forståelig at barneverntjenesten velger å møte barna på skolen. Det kan virke både enkelt og praktisk og kreve lite planlegging. Man kan også være opptatt av at foreldre ikke skal legge bånd på barnet hvis de på forhånd får vite at barneverntjenesten ønsker å snakke med barnet. Det er imidlertid slik at barneverntjenesten bare i svært alvorlige undersøkelsessaker har anledning til å snakke med barna uten at foreldre er informert om dette på forhånd, jfr. Bvl § 6-4.

7 Avsluttende diskusjon

Formålet med dette prosjektet har vært å få mer kunnskap om kontakten gjennom sosiale medier mellom barn under offentlig omsorg og deres foreldre. Vi har vært opptatte av å få svar på hvilke muligheter en slik kontakt gir, men også hvilke utfordringer den kan skape. I tillegg har vi vært opptatt av hvordan foreldre, barn, fosterforeldre, miljøpersonell og barnevernets saksbehandlere forholder seg til denne formen for kontakt.

De sentrale problemstillingene i prosjektet har vært:

- hvilket lovverk, retningslinjer eller rammer regulerer kontakten mellom barn og foreldre gjennom sosiale medier?
- hvilke muligheter skaper kontakten gjennom sosiale medier for foreldre og barn under omsorg?
- hvilke utfordringer skaper kontakten gjennom sosiale medier for foreldre og barn under omsorg?
- hvilken betydning har kontakten mellom barn og foreldre gjennom sosiale medier for barna, foreldrene, fosterforeldrene, miljøpersonalet og saksbehandlere i barneverntjenesten?
- hvordan forholder barn, foreldre, fosterforeldre, saksbehandlere, og miljøarbeidere seg til de mulighetene og utfordringene kontakten mellom barn og foreldre gjennom sosiale medier gir?

Dette avslutningskapitlet løfter frem tre hovedfunn som har blitt synliggjort i dette prosjektet. Det dreier seg om hvordan foreldre kan utsette barnet for et kontinuerlig press som kan bidra til å ødelegge barnets muligheter for utvikling og vekst i fosterhjemmet og til å knytte seg til nye omsorgspersoner.

Det andre hovedfunnet handler om hvordan sosiale medier gir muligheter til bedre kontakt mellom barn, foreldre, søsken og annen familie. Barna opplever kontakten viktig og mange informanter fortalte at den utvidede kontakten skaper ro og gjør at barna lettere tilpasser seg sin nye omsorgsbasis. Det til tross for at det i utgangspunktet var tenkt et mer begrenset samvær.

Det tredje funnet handler om betydningen av foreldresamarbeid for å sikre at kontakten mellom barn og foreldre skjer på måter som tjener det enkelte barn. Det forutsetter gode dialoger med barnet der det opplever at foreldrene blir omtalt med respekt av så vel barnevernet som fosterforeldrene. Det er avgjørende for at barn kan fortelle hvordan de opplever kontakten, og at de får hjelp til å håndtere den.

7.1 Press fra foreldre gjennom sosiale medier

Med sosiale medier har foreldre anledning til å utøve et kontinuerlig press overfor barnet. Ikke alle foreldre klarer å se hvordan de belaster barna med egne vansker og klarer derfor ikke å beskytte barna mot å bli både emosjonelt og konkret innblandet i disse. Flere av informantene beskrev hvordan dette skaper så mye uro for barnet at det ikke klarer å knytte følelsesmessige bånd til en ny omsorgsbasis, og hvordan dette kan hindre barnets muligheter til utvikling og tilknytning til nye omsorgspersoner. Denne negative formen for kontakt beskrives å kunne bidra til at plasseringen av barnet mislykkes.

Flere av informantene var opptatte av hvordan foreldre gjennom sosiale medier kan utsette barnet for informasjon som barnet vanskelig kan forholde seg til. Mange av mødrene formidlet at de trengte å lære hvordan de skulle opptre på nettet. De erkjente at de ofte skrev uten å tenke på at barnet faktisk ville lese det de skrev, og langt mindre tenkte de på hvordan barnet kunne reagere på tekstene de skrev.

Barna kan bli deltagere i foreldrenes gode og dårlige perioder. I gode perioder er foreldrene mer tilstede for barnet og kan ha en god dialog. I dårligere perioder vil kontakten kunne avta eller forsvinne helt. For noen barn og unge vil det kunne skape bekymringer og de begynner å uroe seg for hvordan foreldrene har det.

Det å skulle avvise eller slette foreldre som venner på for eksempel facebook, beskrives som veldig vanskelig for mange av ungdommene. Flere sier at de ikke klarer dette, selv om de i perioder hadde ønsket at de klarte det. Barnet har sterke bånd til sine biologiske foreldre (Fonagy & Target 1998) og det er disse bånd som gjør det vanskelig for de unge å gjøre noe i forhold til foreldrene som kan oppfattes som en avvisning.

Også for foreldre og fosterforeldre skaper kontakt gjennom sosiale medier utfordringer. Blant annet trekkes det frem at mange fosterforeldre ønsker å legge ut bilder av fosterbarna på nettet, og hvordan dette kan oppleves krenkende av mange foreldre. Eller hvordan både foreldre og fosterforeldre kan oppleve det vanskelig når barnet legger ut sensitiv informasjon om seg selv.

7.2 Hyppigere kontakt med foreldre og annen familie

Dette prosjektet har synliggjort hvordan kontakt gjennom sosiale medier kan gjøre hverdagen mer håndterlig for barn som bor i fosterhjem eller på institusjon. Den utvidede kontakten som sosiale medier gir muligheter til, kan gjøre tilpasningen til et nytt hjem enklere for barnet. Blant annet trekkes det frem hvordan kontakten gir barnet mulighet til å ha hyppigere kontakt med sine foreldre på en måte som ikke var mulig tidligere. Denne muligheten benytter mange barn seg av. Det viste seg at mange av informantene var skeptisk til bruken av sosiale medier som kontaktform mellom barn/ungdommer under omsorg og deres foreldre. Mest var denne usikkerheten begrunnet i at denne kontakten vanskelig kan reguleres. Erfaringene har imidlertid vist at den utvidede kontrakten gjennom sosiale medier har bidratt til å skape ro og hjelpe barnet til å mestre en ellers vanskelig livssituasjon.

Videre er det blitt påpekt at kontakt via sosiale medier kan bli en erstatning for vanlig samvær. Der det er jevnlig samvær føles ikke behovet for kontakt gjennom sosiale medier så stort hos barna. Men de ungdommene som opplevde å se foreldrene sine lite, uttrykte at det for dem var grunnleggende å ha denne muligheten for kontakt.

Generelt viser denne studien at sosiale medier gir barn og foreldre muligheter til gjensidig informasjon som igjen kan bidra til å skape ro for barnet. Ved at barna blir gitt informasjon uten at det nødvendigvis er direkte kontakt mellom barn og foreldre, kan barna få indirekte svar på spørsmål de måtte lure på og som de kanskje også bekymrer seg for. På den måten representerer sosiale medier en avstandskontakt mange av informantene opplevde som positiv.

De ulike sosiale mediene beskrives å gi ulik kontakt. Blant annet trekkes Skype frem som en bedre måte å ha kontakt på enn for eksempel meldinger på facebook eller gjennom snap-chat. Der Skype gir muligheter til å se både

ansikt og høre tonefall, vil meldinger som kun gis skriftlig, lett kunne misforstås. På den måten beskrives Skype bedre å legge til rette for åpenhet og kontroll samtidig som at misforståelser lettere umiddelbart kan unngås eller avklares.

Sosiale medier blir brukt til å opprettholde kontakten med søsken og andre familiemedlemmer. Verken søsken eller andre familiemedlemmer har i dag rett til samvær med et barn som er under offentlig omsorg. Mange av informantene trakk frem hvordan eldre barn har mulighet til å beholde en viktig kontakt med søsken, mens yngre barn ikke har denne muligheten.

7.3 Nødvendigheten av et godt foreldresamarbeid

Når kontakten gjennom sosiale medier vanskelig lar seg kontrollere og regulere, blir samarbeidet med foreldrene avgjørende for å kunne legge til rette for en best mulig kontakt som også beskytter og skjærmer barnet der det er nødvendig. Informantene i denne studien formidlet hvordan et godt foreldresamarbeid ble avgjørende for hvordan kontakten gjennom sosiale medier påvirket barnets hverdagsliv. I de situasjonene hvor kontakten ble ansett som negativ for barnet, beskrives foreldresamarbeid som den beste og kanskje eneste reelle løsningen for å kunne beskytte barnet.

Noen saksbehandlere i barneverntjenesten mente at de måtte avgjøre hvilke rammer som skulle gjelde for kontakten fordi det var barnevernet som hadde den formelle omsorgen for barnet. Formelt sett er det jo slik. Barnevernet har ansvar for barnets omsorgssituasjon hos fosterforeldrene og dermed også et ansvar for å forholde seg til betingelser som kan true denne omsorgen. De nye betingelser som sosiale medier skaper for barnevernets muligheter for kontroll, gjør at barnevernet i større grad enn før sosiale medier ble en realitet, er henvist til å komme frem til bærekraftige løsninger basert på dialog og forhandlinger. I noen tilfeller hvor kontakten via sosiale medier forblir en trussel mot barnets omsorg, på tross av barnevernets forsøk på å få til dialog, kan det bli et alvorlig problem.

Et godt foreldresamarbeid ble trukket frem nærmest som en forutsetning for å lykkes med at barnet skal slå seg til ro i en ny omsorgsbasis. Det ble også gitt uttrykk for hvordan problemstillingen rundt sosiale medier tvinger frem betydningen av et samarbeid som også får positive konsekvenser for

samarbeidet generelt. Når det foreligger et samarbeid, eller et tillitsforhold, blir det også lettere å samarbeide med foreldrene om andre forhold. Flere informanter fortalte om erfaringer hvor de hadde fått til et godt samarbeid, og hvordan det bidro til å skape gode kontaktordninger gjennom sosiale medier. De aller fleste informantene tenkte at barneverntjenesten ikke jobbet nok med å få til et godt foreldresamarbeid.

Ungdommene la vekt på at barnevernet måtte være de som tar initiativet til å etablere kontakt mellom foreldre og fosterforeldre, og at denne kontaktetableringen må skje før barnet flytter i fosterhjem. De var opptatt av at fosterforeldre skal kjenne foreldrene, og at de ikke må snakke nedsettende om dem. Gjennom å vise foreldrene respekt, opplever også barna seg respektert. De fortalte hvor viktig det var for dem at fosterforeldre er positivt innstilt til foreldrene, og at fosterforeldrene ser betydningen og viktigheten av at de har kontakt med sine foreldre.

Mødrene var opptatte av at de selv hadde muligheter til å påvirke og legge til rette for et godt samarbeid. Blant annet vektla de betydningen av å ikke være en trussel for fosterforeldrene, men at det beste de kunne gjøre for barnet var å støtte opp om plasseringen så lenge barnet skulle bo i fosterhjem. De snakket også om hvor viktig det var at kontakten på sosiale medier ble gjort til et tema og at de dermed kunne få hjelp og veiledning i hvordan de best kunne opptre på nettet.

Ungdommene ønsket seg hjelp og støtte i å håndtere kontakten fra foreldrene når de opplevde kontakten som et press det var vanskelig å stå i. Ungdommene var imidlertid klare på at til tross for at kontakten kunne oppleves vanskelig og være forstyrrende, ville de ikke være kontakten foruten. Men de ville selv bestemme når de eventuelt skulle kutte kontakten og avvise foreldrene på nettet.

Videre formidlet ungdommene at de ønsket at man snakker med dem om hvordan kontakten ble opplevd. Det beste for dem var om man gjennom samarbeidet med foreldrene kunne legge til rette for en god kontakt.

Samtlige ungdommer vi snakket med vektla betydningen av at barneverntjenesten snakker med dem. De hadde imidlertid erfaringer for at til tross for jevnlig samtaler med barneverntjenesten, så følte de seg ikke nødvendigvis hørt eller lyttet til. De understreket også at de ønsket å bli spurt om å ha

samtalene alene eller om de foretrakk å ha noen med seg. De var også sterke i sine uttalelser om at de ikke ønsket å bli hentet ut av klasserommet til samtaler. Å bli oppsøkt av barnevernet på skolen, ble nærmest opplevd som krenkende.

7.4 Behov for mer kunnskap på feltet

I praksis er det ikke mulig å regulere eller kontrollere den kontakten barn og foreldre har gjennom sosiale medier. Det gjelder både for barneverntjenesten, fosterforeldre og miljøpersonalet. Heller ikke om det foreligger et vedtak fra fylkesnemnda om begrenset samvær, vil det i praksis være mulig å regulere kontakten på tvers av hva barn og foreldre ønsker. Dersom barn og foreldre ønsker å ha kontakt med hverandre, vil de alltid kunne finne muligheter gjennom sosiale medier til å oppnå dette. Dette tvinger frem et enda større behov for samarbeid med foreldre. Et behov alle rundt barnet må forholde seg til, men kanskje et behov barneverntjenesten i særlig grad må arbeide med og ta ansvar for.

I dag reguleres samvær mellom barn og foreldre når det fattes vedtak om omsorgsovertakelse. Når sosiale medier skaper muligheter for utvidet kontakt mellom barnet og foreldre, kan en spørre seg hva man regulerer når man avtalefester samvær mellom barn og foreldre.

Det å legge til rette for gode samværsordninger krever at man også er klar over og tar stilling til kontakten som skjer via sosiale medier. I arbeidet med dette prosjektet har vi blitt opptatte av hvordan barns rett til medvirkning og deltagelse blir tatt hensyn til når det arbeides med å lage gode samværsordninger.

Dette prosjektet har gitt oss kunnskap på et felt vi vet lite om fra før. Våre funn har bidratt til å løfte frem nyanser og gitt oss nye problemstillinger å utforske. Blant annet vet vi lite om hvordan kontakt og samhandling på nettet påvirker barns selvfølelse og selvbylde – deres identitet. Og også hva det gjør med barn å ikke ha kontakt med sine foreldre når det av ulike årsaker ikke lar seg gjøre å ha kontakt. Vi ser frem til å delta på flere forsknings- og utviklingsprosjekter for å bidra til mer kunnskap på dette feltet.

Summary

The aim of this project is to gain more knowledge about the use of social media as a means of contact between children in the care of child welfare services and their biological parents. Our aim was to find out which possibilities this type of contact has, and which challenges it can create. We were also preoccupied with how parents, children, foster parents, caregivers at institutions, and the caseworkers in the child protective services relate to this type of contact. This is a qualitative study, based on information from 34 informants. The informants were interviewed either individually or as participants in a focus group. The data scopes information from youth, parents and various professions within child welfare.

The main research questions have been:

- Which laws and guidelines regulate the contact between children and their parents through social media?
- What opportunities does contact by means of social media create for parents and children in public care?
- Which challenges does contact between parents and their children via social media create?
- What importance does contact between children and their parents via social media have for the children, the parents, the foster parents, caregivers at institutions and the caseworkers in the child services?
- How do children, parents, foster parents, caseworkers and caregivers at institutions relate to the possibilities and challenges that contact via social media gives?

Three of the main findings

Contact between parents and children via social media can be challenging. The parents have the opportunity to constantly pressure their children. Not all parents are able to see how they burden their children with their own problems, and therefore cannot protect their children from getting involved emotionally and specifically. Several informants describe how this distresses

the children and disturbs their attachment to a new care situation. Which in turn influences the child's development and attachment to new caretakers. As described, the constant negative contact via social media can contribute to the failure of the placement of the child.

Several mothers convey that they need to learn how to behave online. They acknowledge that they write without thinking about that the child will actually read what they write and even less about how the child will react to what they write.

Contact via social media is also challenging for parents and foster parents. One example is that many foster parents want to post pictures of their foster children on the net and that the parents find this offending.

The second main finding is how contact via social media can make daily life more manageable for the children who live in foster homes or in institutions. The extended contact via social media can facilitate the child's adjustment to a new home. For instance the possibility for the children to have contact with their parents more frequently than before is mentioned. This is a possibility that many children use. Many had not thought that spending more time together with their parents would be good for the child, but in hindsight have seen that the extended contact contributed to calm and help the child to manage an otherwise difficult situation.

The final major finding is how cooperation with the parents is crucial to protect the child when necessary. Since contact via social media is difficult to regulate or control, good parental cooperation becomes essential for the impact the contact has on the child's daily life. In situations where such contact is deemed to have negative consequences for the child, parental cooperation is described as the best and perhaps the only realistic solution to protect the child.

It is not practically possible for child welfare services, foster parents or caregivers at institutions to regulate or control contact between children and parents via social media, not even if there is a formal resolution from the authorities. If children and parents want to stay in touch, they can always find a way to accomplish this through social media. This stresses the need for greater cooperation with the parents, which all assisting the child should take into consideration, but especially child welfare services should strive to accomplish and see as their responsibility.

Referanser

- Ackerman, J. P. & Dozier, M. (2005). The influence of foster parent investment on children's representations of self and attachment figures. *Applied Developmental Psychology, 26*, 507-520.
- Backe-Hansen, E. (2003). Kritisk refleksjon over det biologiske prinsippet: biologi, barnevern og beslutninger. *Tidsskriftet Norges barnevern, 80(3)* 3-15.
- Backe-Hansen, Elisabeth red. (2003). *Barn utenfor hjemmet. Plassering i barnevernets regi*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Backe-Hansen, E. (2009). *Hvordan motvirke og forebygge utilsiktet flytting fra fosterhjem?* Oslo: Nasjonalt bibliotek for barnevern og familievern.
- Backe-Hansen, E, Havik, T. og Egelund, T. (2010). Barn og unge i fosterhjem: Kunnskapsstatus for fosterhjemsarbeid. Oslo: NOVA.
- Backe-Hansen, E., Havik, T. & Grønningsæter, A.,B, (red.). *Fosterhjem for barns behov. Rapport fra et fireårig forskningsprogram*. NOVA Rapport 16/13.
- Bargh, J. A. & McKenna, Y.A. (2004). The Internet and Social Life. *Annual Review of Psychology, 55*, 573-590.
- Barnevernloven av 17.7 1992 (med endringer pr 1.7.09).
- Bates, B. & Dozier, M. (2002). The importance of maternal state of mind regarding attachment and infant age of placement to foster mothers' representations of their foster infants. *Infant Mental Health Journal, 23*, 417-431.
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2012). Høringsnotat- forslag til endringer i lov av 17. juli 1992, nr. 100 om barneverntjenester.
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2009). Oppfølging av foreldre med barn/ungdom plassert i fosterhjem eller på institusjon. En nasjonal veileder.
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2011). BLD Oppnevnt arbeidsgruppe: Fosterhjem, tiltak for å styrke arbeidet med kommunale fosterhjem. Rapport avgitt 1. september 2011.
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2011) Barnevernpanelets rapport.
- Barnevernproffene & Forandringsfabrikken. (2011).
- Bunkholdt V. (2002). Mellom relasjonell kontinuitet og relasjonell stabilitet: Et dilemma for barnevernet. *Tidsskriftet Norges Barnevern, 79, 2*, 13-21.
- Bunkholdt V. (2003). Biologi eller psykologi som grunnlag for beslutninger i barnevernet – hva skal ha størst plass? *Tidsskriftet Norges Barnevern, 80, 1*, 15-22.

- Bunkholdt V. og Sandbæk M. (2008) *Praktisk barnevernarbeid*. 5. utgave. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Bunkholdt V. (2013). Det biologiske prinsipp. På vei ut av barnevernet? *Norges barnevern* nr. 1. Vol 90 s. 52-62.
- Christiansen Ø. (2012). Hvorfor har barnevernet problemer med å se og behandle barn som aktører? *Norges Barnevern*, 1-2, 16-30.
- Dunkels, (2007). *Bridging the Distance. Childrens Strategies on the Internet*. Print & Media. Umeå Universität. Umeå.
- Flick, U. (2002). *An Introduction to Qualitative Research*. London: Sage Publications.
- FNs barnekonvensjon, vedtatt av De forente nasjoner 20. november 1989. Ratifisert av Norge 8. januar 1991.
- Fonagy, P. & Target, M. (1998). Mentalization and the changing aims of child psychoanalysis. *Psychoanalytic Dialogues: The International Journal of Relational Perspectives*, 8 (1), 87-114.
- Forandringsfabrikken (2013). S skenr d.
- Fossum S. (2012). Konklusjoner p  sviktende grunnlag. *Fontene* no. (9).
- Gilbert, R., Wisdom, C. S., Browne, K., Fergusson, D., Webb, E. & Janson, S. (2009). Burden and consequences of child maltreatment in high-income countries. *Lancet*, 373, 68-81.
- (Goldsmith, D. E. (2007). Challenging children's negative internal working models: Utilizing attachment based treatment strategies in a therapeutic preschool. (s. 203-225). I D. Oppenheim & D. E. Goldsmith (red.). *Attachment theory in clinical work with children. Bridging the gap between research and practice*. New York: Guildford Press.
- Gulbrandsen L. M., Seim S. og Skjær Ulvik O. (2012). Barns rett til deltagelse i barnevernet: Samspill og meningsarbeid. *Sosiologi i dag*.  rgang 42. Nr 3 side 54-78.
- Haugli, Trude. (2008). Hensynet til barnets beste. Kap. 3 i Høstmælingen, N., Kjørholt, E.S., og Sandberg, K. red. (2008):*Barnekonvensjonen. Barns rettigheter i Norge*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Haugli, Trude (2004). B r samv rsrettens omfang lovfestes? *Tidsskrift for familierett*, arverett og barnevernrettslige spørsmål, 2004 s. 232-234.
- Haugli, Trude (2002). Et dilemma for barnevernet. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 3.
- Havik, Toril og Backe-Hansen, E. (1998). Kunnskapsstatus for fosterhjemsarbeidet. Bergen: Barnevernets utviklingssenter på Vestlandet. Skriftserie nr. 3.

- Havik, T. og Moldestad, B. (2003). Etter plasseringen: Samvær og samarbeid. I E. Backe Hansen (red.) *Barn utenfor hjemmet. Plasseringer i barnevernets regi*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Havik T. (2008). Hvordan fungerer samværsordningen mellom fosterbarn og deres foreldre i dag? *Fosterhjemskontakt*, 3, 6-11.
- Haugland R. (2009). Den vanskelige forandringen. I *Barnevernpedagog, sosionom, vernepleier. Utvalgte temaer*. Gunn Strand Hutchinson (red.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Haugli T. (2002). Et dilemma for barnevernet. *Norges Barnevern*, 79 (3), 39-42.
- Haugli T. og Havik T. (2010). *Samvær i barnevernsaker. Psykologiske og juridiske vurderinger*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Helsetilsynet (2012). Oppsummering av landsomfattende tilsyn i 2011 med kommunalt barnevern – undersøkelse og evaluering. Rapport fra helsetilsynet 2. 2012.
- Hindjua, S. & Patchin, J. W. (2013). Social influences on Cyberbullying Behaviors Among Middle and High School Students. *J. Youth Adolescence*, 42, 711-722.
- Hindjua, S. & Patchin, J. W. (2008). Personal information of adolescents on the Internet: A quantitative content analysis of MySpace. *Journal of Adolescence*, 31, 125-146.
- Hindjua, S. & Patchin, J. W. (2009). *Bullying beyond the schoolyard. Preventing and responding in cyberbullying*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications (Corwin Press).
- Høstmælingen N., Kjørholt E.S og Sandberg K. (red.) (2012). *Barnekonvensjonen. Barns rettigheter i Norge*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Ingerslev H. (1999). Støttesenter for foreldre I København – et eksempel for norsk barnevern? Tidsskriftet *Norges Barnevern* nr. 3.
- Kim, J. & Cicchetti, D. (2004). A Longitudinal Study of Child Maltreatment, Mother–Child Relationship Quality and Maladjustment: The Role of Self-Esteem and Social Competence. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 32,(4), 341–354.
- Kvale Steinar (1989). To validate is to question. I: Kvale, S. red. *Issues of Validity in Qualitative Research*:73-92. Lund:Studentlitteratur.
- Kvale Steinar (1997)(2005). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Koch A. og Koch K. (1995). *Barn av barnevernet*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Kvello Ø. (2010). *Barn i risiko. Skadelige omsorgssituasjoner*. Gyldendal Akademisk.

- McKenna, K., Y., A., Green, A., S. & Gleason, M., E. (2002:9) Relationship Formation on the Internet: What's the Big Attraction? *Journal of Social Issues*, 58(1), 9-31.
- McNelles, L. R. & Connolly, J. A. (1999). Intimacy between adolescent friends : Age and gender differences in intimate affect and intimate behaviors. *Journal of Research on Adolescence*, 9, 143-159.
- Medietilsynet (2012). Barn og medier 2012. – Fakta om barn og unges (9-16 år) bruk og opplevelser av medier. Medietilsynet, Fredrikstad.
- Mennen, F. E. & Keefe, M. (2005). Informed decisions in child welfare: The use of attachment theory. *Children and Youth Services Review*, 27, 577-593.
- Mik-Meyer N. og Järvinen M. (2005). *Kvalitative metoder i et interaksjonistisk perspektiv*. Hans Reitzels Forlag. København.
- Mossige, Jensen Gulbrandsen, Reichelt, Tjersland.(2005) Children's narratives of sexual abuse: What characterizes them and how do they contribute to meaning-making? *Narrative Inquiry*, 15,(2),377-404.
- Moyers, S., Farmer, E. & Lipscombe, J. (2006) Contact with family members and its impact on adolescents and their foster placements. *British Journal of Social Work*, 36, 541-559.
- Neumann C. og Neumann B. (2012). *Forskeren i forskningsprosessen*. Cappelen Damm Akademisk AS.
- NOU 2012: 5 *Bedre beskyttelse av barns utvikling*.
- Ofstad, K. og Skar, R. (2010). *Barnevernloven med kommentarer*. Oslo: Gyldendal
- Ot.prp.nr. 76 (2005-2006). *Om lov om endringer i barnevernloven og socialtjenesteloven*.
- Reynaert, D., Bouverne De-Bie, M. & Vandeveld, S. (2009). A review of Children's Right Literature Since the Adoption of the United Nations Convention on the Rights of the Child. *Childhood*, 16, 518-534.
- Rommetveit, R. (1992). Outline of a dialogically based social cognitive approach to human cognition and communication. I A. H. Wold (red.). *Dialogical Alternative: Towards a theory of language and mind*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Roose, R. & De Bie, M. (2008). Children's rights : a challenge for social work. *International Social Work*, 51, 37-46.
- Rutter, M. Kreppner, J. & Sonuga-Barke, E. (2009). Emanuell Miller Lecture: Attachment insecurity, disinhibited attachment, and attachment disorders. Where do research findings leave the concept? *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 50(5), 529-543.

- Sallnäs, M., Vinnerljung, B. & Westermark, P.,K. (2004). Breakdown of teenage placements in Swedish foster and residential care. *Child and Family Social Work*, 9, 141-152.
- Sandbæk M. (2001). Kan barnverntjenesten forholde seg til både foreldre og barn som brukere og aktører? I Sandbæk (red.) *Fra mottaker til aktør. Brukernes plass i praktisk sosialt arbeid og forskning* (s. 152 -171). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag
- Sandbæk M. (2003). Verdier og faglig problemstillinger knyttet til det biologiske prinsipp i barnevernet. I *Norges Barnevern* nr. 3. s 16-21.
- Seim S. og Slettebø T. (red.). (2007). *Brukermedvirkning i barnevernet*. Oslo: Universitetsforlaget
- Sharp, C. & Fonagy, P. (2008). The parents capacity to treat the child as a psychological agent: Constructs, measures and implications for developmental psychopathology. *Social Development*, 17(3), 737-754.
- Sinclair, R. (2004). Participation in Practice: Making it Meaningful, Effective and Sustainable. *CHILDREN & SOCIETY* 18, 106–118.
- Skivenes, M. (2003). Et innlegg mot det biologiske prinsipp i barneverntjenesteloven. *Tidsskriftet Norges barnevern* nr .1 s. 23-25.
- Slade, A., Grienenberger, J., Bernbach, E., Levy, D. & Locker, A. (2005). Maternal reflective functioning, attachment, and the transmission gap: A preliminary study. *Attachment and Human Development*, 7(3): 283-298.
- Slettebø, T. (2009). Oppfølging av foreldre med barn/ungdom plassert utenfor hjemmet av barneverntjenesten. Diakonhjemmets Høgskole, Rapport 1.
- Slettebø, T. (2008). *Foreldres medvirkning i barnevernet*. Dr. polit. Avhandling. Institutt for sosialt arbeid og helsefag. NTNU. Trondheim.
- Slettebø, T (2008). Barn og foreldres medvirkning i barnevernet – samspill og interessekonflikter. *Norges Barnevern* nr. 4.
- Sroufe, L., A. (2005). Attachment and development: A prospective, longitudinal study from birth to adulthood. *Attachment & Human Development*, 7(4): 349 – 367
- St. meld. Nr. 40 (2001-2002). *Om barne- og ungdomsvernet*.
- Stang E.G. (2007). *Det er barnets sak. Barnets rettsstilling i sak om hjelpetiltak etter barnevernloven § 4-4*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Stang E.G, Aamodt H., Sverdrup S, Kristofersen L., Winswold A. *Taushetsplikt, opplysningsrett og opplysningsplikt. Regelkunnskap og praksis*. NOVA rapport nr 3/13.
- Stern D. (2007). *Her og nå. Øyeblikkets betydning I psykoterapi og hverdagsliv*. Abstrakt Forlag. Trondheim.

- St.meld.nr 40 (2001-2002) Om barne- og ungdomsvernet Tilråding fra Barne- og familiedepartementet av 5. juli 2002 (godkjent i statsråd samme dag).
- Turner, H. A., Finkelhor, D. & Ormod, R. (2006). The effect of lifetime victimization on the mental health of children and adolescents. *Social Science & Medicine*, 62, 13-27.
- Valkenburg, P.M. & Peters, J. (2007). Preadolescents' and adolescents' online communication and their closeness to friends. *Developmental Psychology*, 42(2), 267-277.
- Valkenburg, P. M., Peter, J. & Schouten, A. P. (2006). Friend Networking Sites and Their Relationship to Adolescents' Well-Being and Social Self-Esteem. *CyberPsychology & Behavior*, 9(5), 584-590.
- Valkenburg, P. M. & Peter, J. (2009). Social consequences of the internet for adolescents. A decade of research. *Current Directions in Psychological Science*, 18(1).
- Vetlesen A. J. (2012). Bedre beskyttelse av barns utvikling. Etske og filosofiske vurderinger av praksiser i barnevernet. *Norges barnevern* nr 1-2. Vol 89. s. 86-95. Universitetsforlaget.
- Ybarra, M., L. & Mitchell, K.,J. (2004). Youth engaging in online harassment: associations with caregiver-child relationships, Internet use, and personal characteristics *Journal of Adolescence* 27, 319-336.

Nettsider

<http://www.regjeringen.no/upload/BLD/Barnevern/Barnevernet%20skal%20snakke%20med%20biologiske%20foreldre.pdf>

Bufetat,

<http://www.bufetat.no/Documents/Bufetat.no/NBBF/Oppf%C3%B8lgning%20av%20foreldrepr%C3%B8le%20Diakrapp.nr12009TorSletteb.pdf>

<http://www.bufetat.no/Documents/Bufetat.no/NBBF/Oppf%C3%B8lgning%20av%20foreldre%20-%20Diakrapp.nr12009TorSletteb.pdf>

VEDLEGG

Prosjektet «Bro mellom foreldre»

Prosjektet «Bro mellom foreldre», som er et samarbeidsprosjekt mellom Norsk Fosterhjemsforening og Rusmisbrukernes interesseorganisasjon, har som formål å sikre bedre samarbeid mellom foreldre og fosterforeldre. Prosjektet er støttet av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. Prosjektleder er Åse L. Larsen sammen med prosjektutvikler Heidi Hansen.

Prosjektets mål er å utvikle tre ulike verktøy som skal inngå i arbeidet med å skape et godt samarbeidsklima mellom foreldre og fosterforeldre. Her vil gruppeveiledning inngå som et sentralt verktøy. I tillegg vil man utvikle egne samtaleprogram rettet mot foreldre før og etter en omsorgsovertagelse. Prosjektet er ment å være ferdig høsten 2015.